

TCO GRANSKAR:

ETT JOBB ELLER RÄTT JOBB?

INVANDRADE AKADEMIKERS

CHANSER I SVERIGE

#11/13

ETT JOBB ELLER RÄTT JOBB – vad påverkar invandrade akademikers chanser till en bra etablering på den svenska arbetsmarknaden?

2013-10-28

Författare **Lena Schröder**
lena.schroder@sofi.su.se
tel 08-16 38 62

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	4
Arbetsmarknadssituationen år 2001	4
Arbetsmarknadssituationen år 2009	5
Samband mellan arbetsmarknadsaktiviteter 2001 och 2009	5
Inledning	7
Empiriskt material	8
Data, population och orsak till invandring	8
Födelseregion, invandringsår, kön och ålder år 2001	9
Utbildningens längd och inriktning	10
Bostadsregion	12
Aktiviteter år 2001	13
Huvudsakligen sysselsatta	16
Huvudsakligen studerande	17
Huvudsakligen inskrivna på arbetsförmedlingen	19
Akademiker från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU (MAALE)	20
Multivariat analys	20
Åtta år senare, år 2009	23
Kvar i Sverige	23
Har arbetsmarknadssituationen förbättrats för dem som är kvar i Sverige år 2009?	24
Huvudsaklig aktivitet år 2009	29
Förändring mellan 2001 och 2009	29
Samband mellan aktiviteterna år 2001 och år 2009	33
Resultat	33
Sammanfattning arbetsmarknadssituationen 2009	36
Referenser	39
Bilaga 1 Tabeller	40

SAMMANFATTNING

Syftet med denna rapport är att studera vilka samband som kan finnas mellan invandrade akademikers olika aktiviteter under de första åren i Sverige och deras framtida framgångar på arbetsmarknaden. En dryg tredjedel av dem som invandrat till Sverige har en akademisk utbildning. Det är naturligtvis av stor vikt för både individen själv och för det svenska samhället att deras kunskaper får produktiv användning på den svenska arbetsmarknaden.

Denna rapport undersöker om studier är bättre än arbete för dessa akademikers framtida möjligheter att få ett arbete i enlighet med sina kvalifikationer. Gäller det i så fall vilka studier som helst och vilket arbete som helst?

Det empiriska materialet baseras på registerdata från SCB över invandrade akademiker i åldrarna 20–39 år som var folkbokförda i Sverige år 2001 och som varit i Sverige i högst fem år.

Givet dessa avgränsningar består observationsgruppen av nästan 30 000 personer vilka följs under åren 2001–2009.

De invandrade akademikerna kommer från många olika länder och av olika skäl. På grund av restriktioner i data är födelseländerna sammanförda till nio födelseregioner. Anhöriginvandring är den vanligaste orsaken till invandring för akademiker från alla regioner. Rörande övriga skäl till invandring finns det ett starkt samband med födelseregion. Akademiker från länder i Norden, EU-15¹, USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland har utöver anhörigskäl, invandrat uteslutande på grund av arbete eller studier. Invandring på grund av politiska eller humanitära skäl som vi sammantaget betecknar flyktinginvandring, kommer uteslutande från övriga delar av världen, i synnerhet från Mellanöstern/Nordafrika.

¹ Med EU-15 avses de länder som tillhörde EU år 1995, med undantag av Danmark och Finland som tillhör kategorin Norden. De övriga länderna är: Tyskland, Italien, Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Belgien, Luxembour, Spanien, Portugal, Österrike, Grekland och Irland. Anledningen till uppdelningen av EU-länderna är att år 2001 fanns bara 15 medlemsländer i EU.

Arbetsmarknadssituationen år 2001

Det är mycket stora skillnader i arbetsmarknadsstatus under de första åren på arbetsmarknaden mellan nyanlända akademiker från olika delar av världen. De som kommer från Norden, EU-15, USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland arbetade år 2001 i mycket högre utsträckning än de som kom från andra delar av världen. Deras arbeten var också i huvudsak kvalificerade. De studerande från dessa delar av världen läste i huvudsak på universitetsnivå, medan de från övriga delar av världen bedrev studier under universitetsnivå, huvudsakligen på kommunal vuxenutbildning, komvux. De från övriga delar av världen hade också den högsta sannolikheten att vara inskriven på arbetsförmedlingen.

Dessa olika mönster har sannolikt ett samband med motivet bakom invandringen till Sverige. De akademiker som kommer som flyktingar har inga arbetserbjudanden innan de flyttar till Sverige och inte heller alltid möjlighet att komplettera sina studier på universitetsnivå.

Arbetsmarknadssituationen 2009

De invandrade akademikers situation på arbetsmarknaden 2009 är betydligt mer fördelaktig än 2001. Inkomster, sysselsättningsgrad och andelen i kvalificerat arbete har ökat. Trots detta går det inte att säga att den svenska arbetsmarknaden förmått att ta till vara den kompetens dessa personer besatt när de kom till Sverige. Inte ens hälften av dem som kommer från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU har ett kvalificerat arbete år 2009. Av akademikerna från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika har inte ens en femtedel ett kvalificerat arbete år 2009. Inte heller har det skett några större förändringar i avståndet mellan akademiker från Norden och EU-15 å ena sidan och akademiker från andra delar av världen å andra sidan rörande inkomster eller andelen med kvalificerat arbete.

Samband mellan arbetsmarknadsaktiviteter 2001 och 2009

Det bästa alternativet för en nyligen invandrad akademiker är att få ett *kvalificerat arbete* redan under de första åren i Sverige. Detta är kanske inte ett realistiskt alternativ för många akademiker, speciellt inte för dem som flyttat till Sverige av andra skäl än just arbete. Chansen till ett kvalificerat arbete åtta år senare ökar betydligt samtidigt som risken för arbetslöshet eller för att ha ett helt okvalificerat arbete minskar om individen snabbt erhållit ett kvalificerat arbete eller studerar på *universitetsnivå*. Av intresse är också de positiva sambanden mellan framgångar på arbetsmarknaden och att den akademiska utbildningen är svensk eller att den utländska utbildningen är bedömd av en svensk myndighet.

Ett initialt arbete som inte kräver universitetsutbildning (i studien refererad till som *annat arbete*) ger däremot inte bättre chanser till ett kvalificerat arbete i framtiden. För så gott som samtliga invandrade akademiker skiljer sig inte aktiviteten *annat arbete* från aktiviteten arbetslöshet när det gäller chansen till ett kvalificerat arbete åtta år senare och risken att åtta år senare ha ett helt okvalificerat arbete är fördubblad. Fördelarna med annat arbete är att risken för framtida arbetslöshet minskar och att inkomstutvecklingen på kort sikt är mer positiv än för dem som initialt bedrev universitetsstudier.

Den initiala aktiviteten *andra studier* bestod huvudsakligen av studier på kommunal vuxenutbildning, komvux, år 2001. Inte heller detta alternativ skiljer sig från alternativet arbetslös i termer av chansen att åtta år senare ha ett kvalificerat arbete. För de flesta minskar inte heller risken för arbetslöshet eller att ha ett helt okvalificerat arbete åtta år senare.

Det är möjligt att dessa samband kan ha andra orsaker än de som kunnat fångas av de data som använts. Tendensen i sambanden tyder dock på att högskolestudier är det mest framgångsrika alternativet för en akademiker som nyligen anlänt till Sverige och studier på lägre nivå – huvudsakligen komvux – det minst fördelaktiga alternativet.

INLEDNING

En dryg tredjedel av dem som invandrat till Sverige har en akademisk utbildning. Detta betyder att Sverige har fått tillgång till högutbildad arbetskraft utan att ha behövt betala kostnaden för deras utbildning. Det är naturligtvis av stor vikt att kunskaperna hos dessa människor får produktiv användning på den svenska arbetsmarknaden. Flera studier har dock visat att utrikes födda akademiker i högre utsträckning är arbetslösa än akademiker som är födda i Sverige. När de har ett arbete har de i högre utsträckning arbetsuppgifter som inte motsvarar deras kvalifikationer. Detta gäller inte bara dem som alldeles nyligen kommit till Sverige, utan även dem som bott i Sverige under många år. De orsaker som nämns i litteraturen finns på arbetsmarknadens utbudssida (till exempel bristande kunskaper i svenska språket, bristande överensstämmelse mellan utländska och svenska utbildningar, kulturella skillnader) eller på efterfrågesidan (till exempel diskriminering, rekrytering via informella kanaler).²

² Se Olli Segendorf & Teijosuo (2011), Eriksson (2011) och Schröder (2008) för översikter.

Vilken betydelse individers aktiviteter under de första åren i Sverige har för deras framtida arbetsmarknadsetablering har aldrig tidigare analyserats med kvantitativa data. Hur påverkar det individens framtida chanser att få ett kvalificerat arbete i linje med sina kvalifikationer om de studerar eller om de har ett arbete? Gäller det i så fall vilka studier som helst och vilket arbete som helst?

EMPIRISKT MATERIAL

Data, populationen och orsak till invandring

Studien bygger på Statistiska centralbyråns (SCB) databas STATIV som är en sammanställning av olika register över totalbefolkningen.³

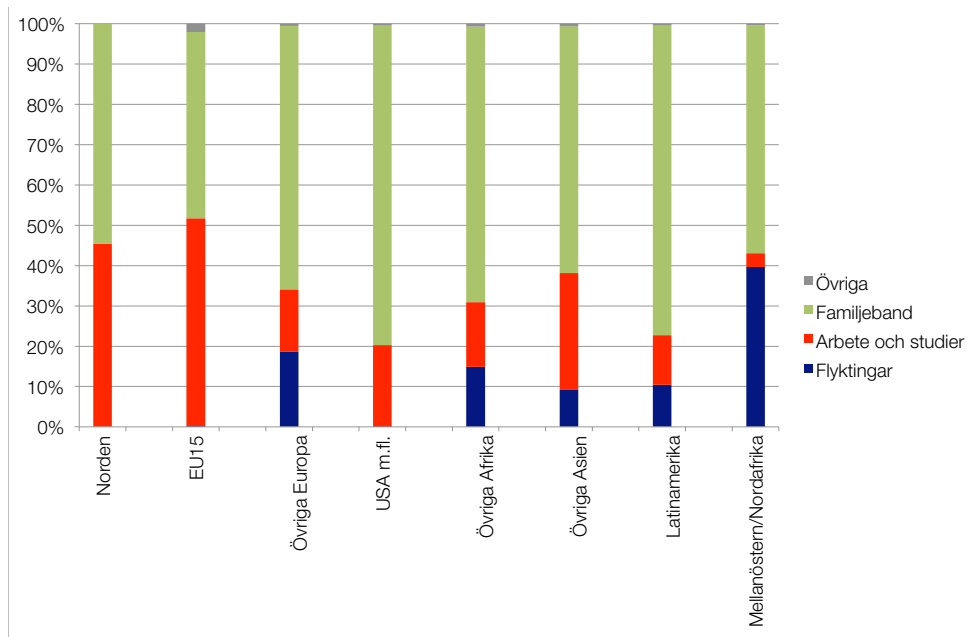
Den grupp som följs i denna studie består av de utrikes födda akademiker som var folkbokförda i Sverige år 2001 och som vid den tidpunkten varit i Sverige i högst fem år, det vill säga de har invandrat något av åren 1996–2000. Enbart relativt unga individer (20–39 år) ingår i studien. Med dessa avgränsningar består populationen av nästan 30 000 personer.

Det finns många olika skäl till att en akademiker flyttar från ett annat land till Sverige. De flesta kommer för att de har en anhöriganknytning till Sverige, andra kommer för att de fått ett arbete eller för att studera och en fjärde grupp för att de tvingats att fly från sitt land. Orsaken till invandring har sannolikt ett starkt samband med dessa akademikers ställning på den svenska arbetsmarknaden. De som har kommit till Sverige på grund av ett arbetserbjudande är till exempel sysselsatta redan under de första åren i Sverige i betydligt högre utsträckning än de som kommer som flyktingar.

I denna studie kommer de utrikes födda akademikerna att delas in i olika födelseregioner. Som framgår av diagram 1 finns det ett starkt samband mellan orsak till invandring och födelseregion. Förutom familjeband är arbete/studier den enda orsaken till invandring för akademiker från västvärlden. För akademiker från övriga delar av världen är alternativen arbete och studier mindre vanligt förekommande som orsak till invandring.

³ Se http://www.scb.se/Statistik/_Dokumentationer/LE0107_DO_2009.pdf för en beskrivning av databasen.

Diagram 1. Grund för bosättning, 2001

Födelseregion, invandringsår, kön och ålder 2001

Studien omfattar enbart individer som är födda utomlands och som var i åldrarna 20–39 år 2001. De olika födelseländerna är sammanförda till nio regioner: Norden, EU-15, övriga EU-länder, övriga länder i Europa, Mellanöstern och Nordafrika, övriga Afrika och övriga Asien. Som framgår av tabell 1 kommer nästan hälften av de utrikesfödda akademikerna från Europa, i synnerhet från Sveriges närområden Norden och EU-15. En annan stor grupp är akademiker från länder i Mellanöstern eller Nordafrika, som uppgår till en dryg femtedel av populationen.

I hela gruppen är det något fler kvinnor än män, men skillnaderna mellan födelseregionerna är betydande. Kvinnorna utgör hela 70 procent av dem som kommer från övriga EU men endast 40 procent av dem som kommer från EU-15.

Tabell 1. Populationen fördelad på födelseregion, män och kvinnor, 2001 i procent

	Män	%	Kvinnor	%	Totalt	Fördelning på födelseregioner %
Norden	1 597	39,9	2 402	60,1	3 999	13,5
EU-15	3 060	59,4	2 089	40,6	5 149	13,5
Övriga EU	429	29,1	1 043	70,9	1 472	5,0
Europa utanför EU	1 399	36,5	2 433	63,5	3 832	13,0
Mellanöstern/Nordafrika	2 971	48,5	3 157	51,5	6 128	20,7
Övriga Afrika	712	54,7	589	45,3	1 301	4,4
Övriga Asien	1 409	36,9	2 407	63,1	3 816	12,9
Latinamerika	865	44,6	1 076	55,4	1 941	6,6
USA, Kanada, Austral., NZ	973	50,3	960	49,7	1 933	6,5
Totalt	13 415	45,4	16 156	54,6	29 571	100,0

Hur många år individen varit i Sverige har naturligtvis stor betydelse för en invandrad akademikers möjligheter på den svenska arbetsmarknaden, i synnerhet för alla som kommit av andra skäl än att de fått ett arbete. Här är det inga större skillnader mellan födelseregionerna. I genomsnitt har individerna varit i Sverige tre år när studien börjar år 2001.

Genomsnittsåldern skiljer sig däremot mellan de olika födelseregionerna. För hela gruppen är åldern i genomsnitt 30 år, men de från övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU är i genomsnitt något år äldre.

Utbildningens längd och inriktning

I datamaterialet är de akademiska utbildningarna indelade i tre kategorier:

- Kort universitetsutbildning = eftergymnasial utbildning, högst två år.
- Lång universitetsutbildning = eftergymnasial utbildning, två år eller längre.
- Forskarutbildning = forskarutbildning.

Det är stora skillnader mellan de olika födelseregionerna när det gäller utbildningens längd. Däremot är skillnaderna inte så stora mellan män och kvinnor. Kvinnorna har i något högre utsträckning (några procentenheter) en kortare universitetsutbildning. Tabell 2 redovisas därför inte uppdelad på män och kvinnor.

Högst andel med långa universitetsutbildningar har de som kommer från EU-15 där 63 procent har en lång universitetsutbildning och 15 procent en forskarutbildning. Även de som kommer från USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland har höga andelar med långa universitetsutbildningar. De som kommer från Mellanöstern/Nordafrika eller övriga Afrika har de högsta andelarna med kort universitetsutbildning, omkring 45 procent.

Tabell 2. Populationen fördelad på utbildningens längd år 2001 i procent

	Kort universitets- utbildning	Lång universitets- utbildning	Forskar- utbildning
Norden	30,0	65,9	4,1
EU-15	22,2	62,8	15,0
Övriga EU	32,4	57,7	9,9
Europa utanför EU	35,9	55,3	8,7
Mellanöstern/Nordafrika	43,8	53,8	2,5
Övriga Afrika	46,7	47,0	6,3
Övriga Asien	32,7	56,4	10,9
Latinamerika	34,2	58,7	7,1
USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland	26,6	62,5	10,8
Totalt	33,5	58,3	8,2

Det saknas information i data om utbildningens inriktning för drygt 5 000 personer eller nästan 20 procent av hela populationen. Bland dem som är födda i Norden saknar endast fem procent denna uppgift, vilket ska jämföras med ett bortfall på nästan 30 procent för dem som är födda i övriga Afrika. Tabellerna A1–A3 i tabellbilagan är därför beräknade på ett lägre antal individer än övriga tabeller.

De mest förekommande utbildningarna bland kvinnorna är inriktade mot samhällsvetenskap och juridik (27 procent) följt av hälso- och sjukvård (16 procent) och humaniora (16 procent). Även här är variationerna stora mellan akademiker från olika delar av världen. Så har till exempel hela 28 procent av de kvinnliga akademikerna från Norden en utbildning inom hälso- och sjukvård, men endast 12 procent av dem från USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland. Naturvetenskapliga utbildningar har endast nio procent av dem från Norden, men 19 procent av dem från EU-15 och 16 procent av dem från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika.

Bland männen är den vanligaste inriktningen teknik (28 procent) följt av samhällsvetenskap/juridik (22 procent) och naturvetenskap (22 procent). Tekniska utbildningar är särskilt vanliga bland män från Mellanöstern/Nordafrika och europeiska länder som inte tillhör EU-15 (33 procent).

Utbildningens inriktning avspeglar ett traditionellt könsmönster oavsett födelse-region (se tabell A3 i tabellbilagan). Männen är överrepresenterade inom teknik och naturvetenskap, i synnerhet när det gäller akademiker från Norden. Det enda undantaget är Mellanöstern där en något högre andel kvinnor än män har en naturvetenskaplig utbildning. Kvinnor är utan undantag överrepresenterade inom vård och omsorg, pedagogik och humaniora.

Bostadsregion

De flesta av de utrikes födda akademikerna i studien bodde år 2001 i någon av storstäderna Stockholm, Malmö och Göteborg och mycket få bodde i glesbygd. Det finns vissa variationer mellan födelseregionerna där de som är födda i Norden och i övriga EU har något mindre andelar i storstäderna än övriga akademiker.

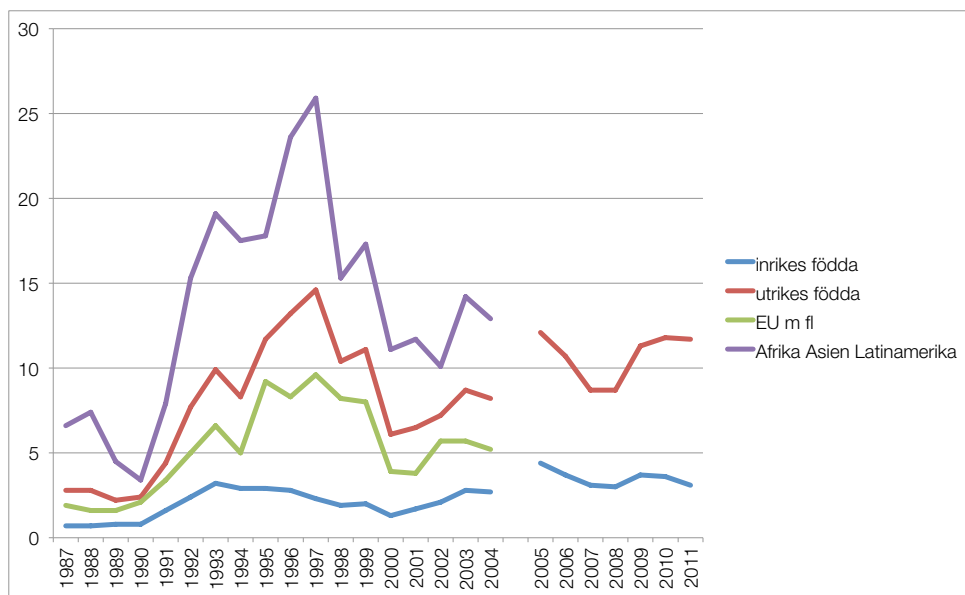
Tabell 3. Populationen fördelad på bostadsregion, år 2001 i procent

	Storstad	Övriga	Glesbygd
Norden	66,6	17,5	15,8
EU-15	72,5	19,9	7,6
Övriga EU	71,9	21,7	6,4
Europa utanför EU	63,8	25,9	10,3
Mellanöstern/Nordafrika	73,5	19,6	6,9
Övriga Afrika	74,3	18,1	7,5
Övriga Asien	72,0	19,5	8,5
Latinamerika	77,6	15,9	6,5
USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland	72,5	17,6	9,9
Totalt	71,1	19,8	9,1

AKTIVITETER ÅR 2001

Utgångspunkten för studien är de invandrade akademikers aktiviteter år 2001. I vilken utsträckning de arbetar, studerar eller är arbetslösa beror till stor del på arbetsmarknadsläget för akademiker detta år. Diagram 2 visar andelen arbetslösa akademiker under en längre tidsperiod. Arbetslösheten för infödda akademiker är ganska låg under hela perioden och överstiger aldrig fem procent. Utrikes födda akademiker, i synnerhet de från Asien, Afrika och Latinamerika, har betydligt högre arbetslöshetsprocent med en topp på 26 procent år 1997. De akademiker som studerar kom således till Sverige under en period med inledningsvis mycket hög, men starkt minskande arbetslöshet. Detta kan ha påverkat både deras val av aktiviteter och deras möjligheter under de första åren på arbetsmarknaden. De som kom som flyktingar eller på grund av familjeband redan 1997 kan ha prioriterat studier framför arbete med tanke på den höga arbetslösheten för akademiker. Om de prioriterat arbete framför studier kan det ogynnsamma arbetsmarknadsläget ha medfört att de blivit inskrivna på arbetsförmedlingen som arbets sökande i stället för att få ett arbete. För dem som kom senare under perioden kan prioriteringarna och möjligheterna ha sett annorlunda ut.

Diagram 2. Andelen arbetslösa akademiker i arbetskraften 1997–2010 i procent*

Källa: 1987–2004: SCBs arbetskraftsundersökningar, kvartal 4, bearbetningar gjorda av Integrationsverket. 2005–2010, SCBs arbetskraftsundersökningar, årsgenomsnitt.

* På grund av ändrade definitioner är år 2005 inte direkt jämförbart med år 2004.

De akademiker som ingår i studien har alla kommit relativt nyligen till Sverige. Deras aktiviteter är för många en blandning av arbete, studier, arbetsmarknadsprogram och arbetslöshet. Av alla dessa aktiviteter har fyra huvudsakliga grupper konstruerats. Hur de olika grupperna definierats redovisas i tabell 4. För ungefär en tredjedel av akademikerna är aktivite-

terna så blandade att det inte varit möjligt att konstruera någon huvudsaklig kategori. De tre kategorierna sysselsatta, studerande och arbetsförmedlingen är i sin tur indelade i två underkategorier som är tänkta som ett kvalitetsmått på kategorin i fråga.

Tabell 4. Kategorier för huvudsaklig aktivitet år 2001

Kategori	Definition
Sysselsatt	En årlig löneinkomst eller inkomst från företag motsvarande en ersättning på över 10 000 kronor/månad och ej definierad som huvudsakligen arbetsförmedlingen
Kvalificerat arbete	Ledningsarbete eller arbete som kräver teoretisk specialkompetens eller arbete som kräver kortare högskoleutbildning
Annat arbete	Alla andra arbeten
Studerande	Registrering/närvaro vid någon skolform under hösten 2001 eller studieinkomst på minst 60 000 och ej definierad som huvudsakligen varken arbetsförmedlingen eller sysselsatt
Universitetsstudier	Registrerad vid tekniskt basår vid universitet/högskola eller grundläggande högskolestudier eller forskarutbildning.
Andra studier	Alla andra studier
Arbetsförmedlingen	Ersättning från arbetslöshetskassa i 150 dagar eller fler under året eller inskriven vid arbetsförmedling i mer än 6 månader
Arbetslös	Registrerad i någon av arbetsförmedlingens sökandekategorier: 11–14 och 34
Annat	Övriga sökandekategorier, som således består av personer i arbetsmarknadsutbildning, i program, ombytessökande och deltidsarbetslösa
Blandat	De som inte faller in under någon av ovanstående kategorier.

Fördelningen på de fyra huvudkategorierna redovisas i tabell 5. Där framgår att det är mycket stora skillnader mellan kvinnor och män och mellan personer från olika födelseregioner när det gäller deras huvudsakliga aktivitet. 26 procent av kvinnorna är sysselsatta och 22 procent studerar. Av männen är motsvarande andelar 44 respektive 13 procent.

Jämfört med andra födelseregioner har både kvinnor och män från Norden den högsta andelen sysselsatta (47 respektive 59 procent). Detta skiljer sig starkt från framförallt akademiker från Mellanöstern/Nordafrika där endast sju procent av kvinnorna respektive 22 procent av männen är sysselsatta.

Även inom aktiviteten *huvudsakligen arbetsförmedlingen* är skillnaderna stora mellan personer från olika födelseregioner. 23 procent av kvinnorna från Europa utanför EU och från Mellanöstern/Nordafrika är huvudsakligen inskrivna på arbetsförmedlingen, men endast mellan fem och åtta procent av dem från Norden, EU-15 och USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland. Ett liknande mönster finns bland männen.

Tabell 5. Populationen fördelad på huvudsaklig aktivitet år 2001* i procent

	Sysselsatta	Studerande	Arbetsförmedlingen	Blandat
Kvinnor				
Norden	47,3	22,0	4,9	25,7
EU-15	42,1	15,0	7,5	35,5
Övriga EU	27,4	25,3	16,7	30,6
Europa utanför EU	19,8	28,5	23,3	28,4
Mellanöstern/Nordafrika	7,1	23,3	23,2	46,3
Övriga Afrika	18,5	20,9	14,6	46,0
Övriga Asien	19,4	22,4	14,2	44,0
Latinamerika	24,4	22,0	16,5	37,0
USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland	33,1	16,9	8,1	41,9
Totalt	25,8	22,3	15,0	36,9
Män				
Norden	59,3	13,0	2,7	25,0
EU-15	59,1	8,7	4,8	27,5
Övriga EU	55,5	15,6	7,0	21,9
Europa utanför EU	45,7	13,7	20,4	20,3
Mellanöstern/Nordafrika	21,6	15,1	32,5	30,8
Övriga Afrika	35,1	17,8	18,0	29,1
Övriga Asien	34,2	16,5	12,1	37,2
Latinamerika	39,0	17,7	15,1	28,2
USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland	51,2	9,9	5,7	33,3
Totalt	43,5	13,3	14,6	28,6

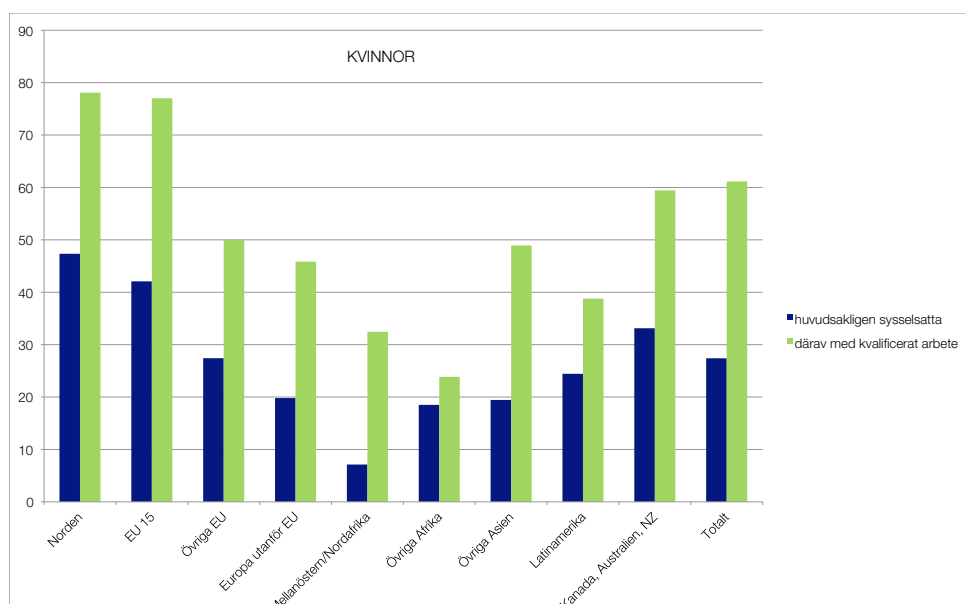
* Det är möjligt att en del av skillnaderna mellan akademiker från olika delar av världen kan förklaras av exempelvis skillnader i ålder och utbildningsens inriktning. En så kallad multinomial logistisk regression på sannolikheten att vara i någon av de fyra huvudsakliga aktiviteterna år 2001 visar samma mönster som tabell 5. Skillnaderna kan därför inte förklaras av olikheter i ålder, hemmavarande barn, civilstånd, antal år i Sverige, utbildningens längd och inriktning, om utbildningen är från Sverige eller ett annat land, om utbildningen är bedömd av en svensk myndighet samt bostadsregion i Sverige (tabell i appendix),

Huvudsakligen sysselsatta

Den framtida karriären för en invandrad akademiker påverkas sannolikt av om han eller hon börjar sin tid i Sverige i ett kvalificerat eller ett mindre kvalificerat arbete. I diagrammen nedan visar de mellanblå staplarna andelen sysselsatta, det vill säga samma siffror som i tabell 5 ovan. De mörkblå staplarna visar hur stor andel av dessa som har ett kvalificerat arbete. Tabellen avspeglar ett sannolikt samband mellan grund för bosättning (se diagram 1) och möjligheten att ha ett kvalificerat arbete redan under de första åren i Sverige.

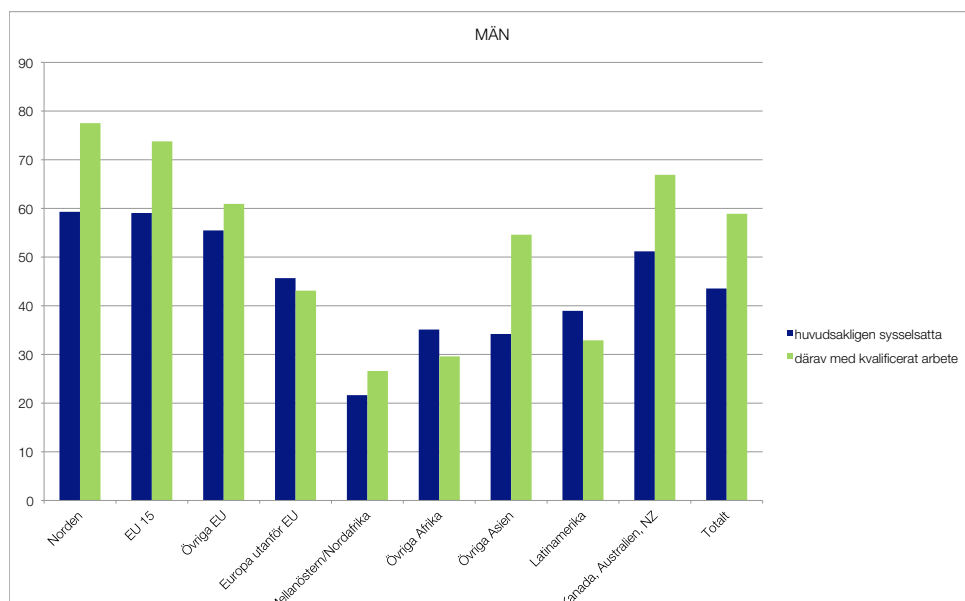
Kvinnorna från Norden och EU-15 har höga andelar sysselsatta och av de sysselsatta har nästan 80 procent ett kvalificerat arbete redan under de första fem åren i Sverige. För dem från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika och Europa utanför EU är situationen helt annorlunda. Av det fåtal som har ett arbete har endast drygt 30 procent av dem från Mellanöstern/Nordafrika och drygt 20 procent av dem från övriga Afrika ett kvalificerat arbete.

Diagram 3. Andel sysselsatta kvinnor samt andel med kvalificerat arbete bland de sysselsatta år 2001 i procent

Männen har generellt högre andelar sysselsatta än kvinnorna men mönstret liknar det i diagrammen för kvinnorna. De som kommer från Norden och EU-15 har höga andelar sysselsatta och tre fjärdedelar av jobben är kvalificerade. Även de som kommer från övriga EU har höga andelar sysselsatta och 60 procent av dem har ett kvalificerat arbete. Männerna från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika har däremot låga andelar sysselsatta och endast mellan 20 och 30 procent av deras arbeten är kvalificerade.

Diagram 4. Andel sysselsatta män samt andel med kvalificerat arbete bland de sysselsatta år 2001 i procent

Huvudsakligen studerande

Trots att invandrade akademiker redan har en akademisk utbildning är många av dem huvudsakligen studerande under år 2001, en dryg femtedel av kvinnorna och 13 procent av männen⁴.

För både kvinnor och män från Norden är mer än 90 procent av dessa studier på universitetsnivå. För akademiker från övriga länder är dock studierna på en lägre nivå, för det mesta i den kommunala vuxenutbildningen. Endast 17 procent av de studerande kvinnorna från Mellanöstern/Nordafrika bedriver studier på akademisk nivå. För kvinnor från övriga Afrika, övriga Asien och Latinamerika är motsvarande andel endast omkring 30 procent.

⁴ De som läser SFI ingår inte bland de studerande, om de inte har studiemedel.

Diagram 5. Andel studerande kvinnor och andel studerande på universitetsnivå år 2001 i procent

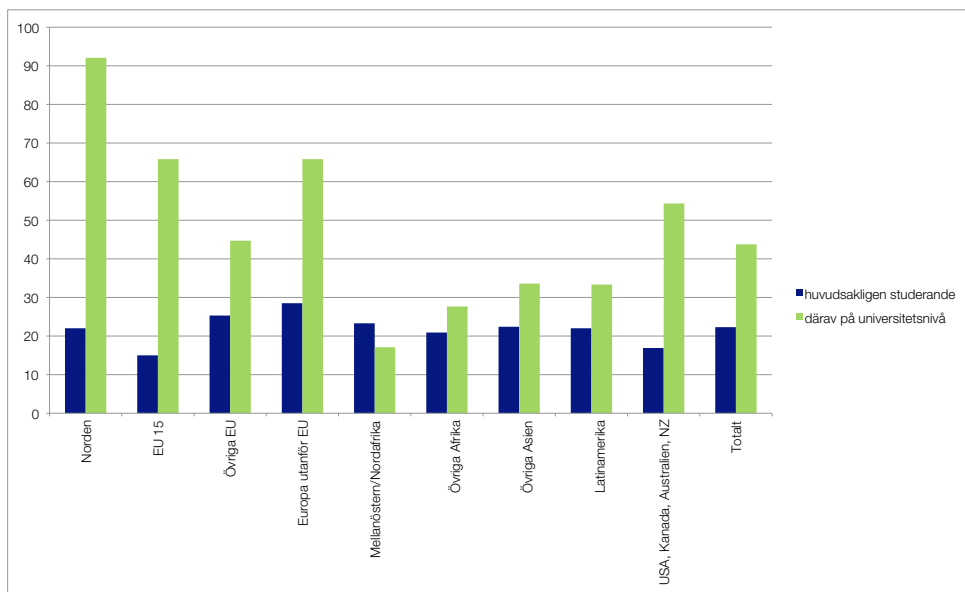
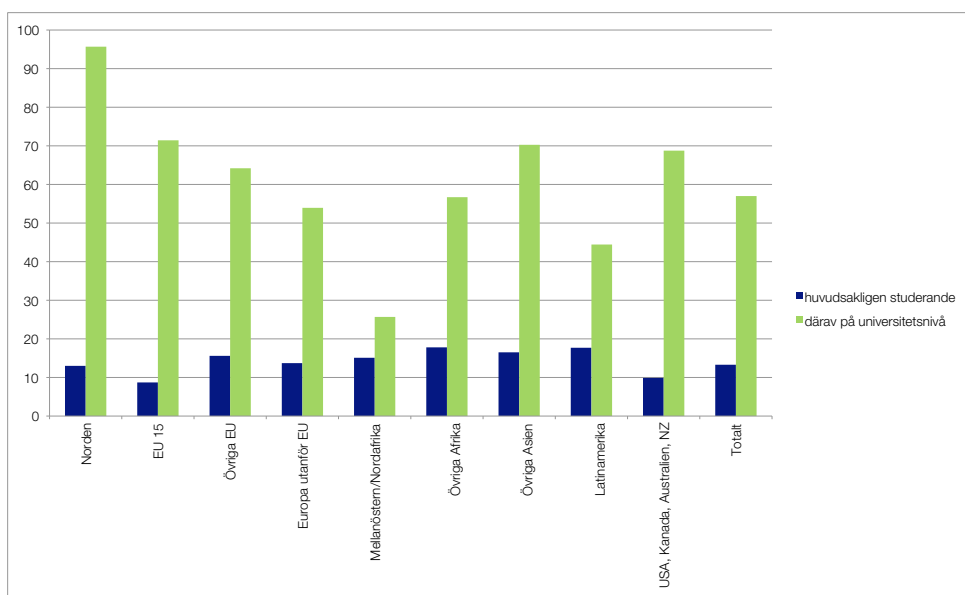

Diagram 6. Andel studerande män och andel studerande på universitetsnivå år 2001 i procent

Männens studier bedrivs i något högre utsträckning än kvinnornas på universitetsnivå. Men även här är det anmärkningsvärt att så många av dem från andra länder än Norden inte studerar på universitetsnivå utan framför allt går i kommunal vuxenutbildning. Lägst andelar universitetsstuderande har de studerande männen från Nordafrika/Mellanöstern där endast en fjärdedel läser på universitetsnivå.

Huvudsakligen inskrivna på arbetsförmedlingen

Omkring 15 procent av både kvinnor och män var huvudsakligen inskrivna på arbetsförmedlingen år 2001. Bland dem som kom från Europa utanför EU och Mellanöstern/Nordafrika var andelarna något högre – omkring 20 procent. Med undantag av kvinnor från Norden och övriga Afrika och män från Latinamerika var mindre än hälften av de inskrivna i någon form av program eller var ombytessökande⁵. Lägst andelar i program hade kvinnor och män från Mellanöstern/Nordafrika, 27 respektive 35 procent.

⁵ Denna kategori består av personer i program och kurser samt av ombytessökande och deltidsarbetslösa. För enkelhetens skull kallas kategorin här för i program/ombytessökande.

Diagram 7. Andelen inskrivna kvinnor på arbetsförmedlingen och deras andel i program/ombytessökande år 2001 i procent

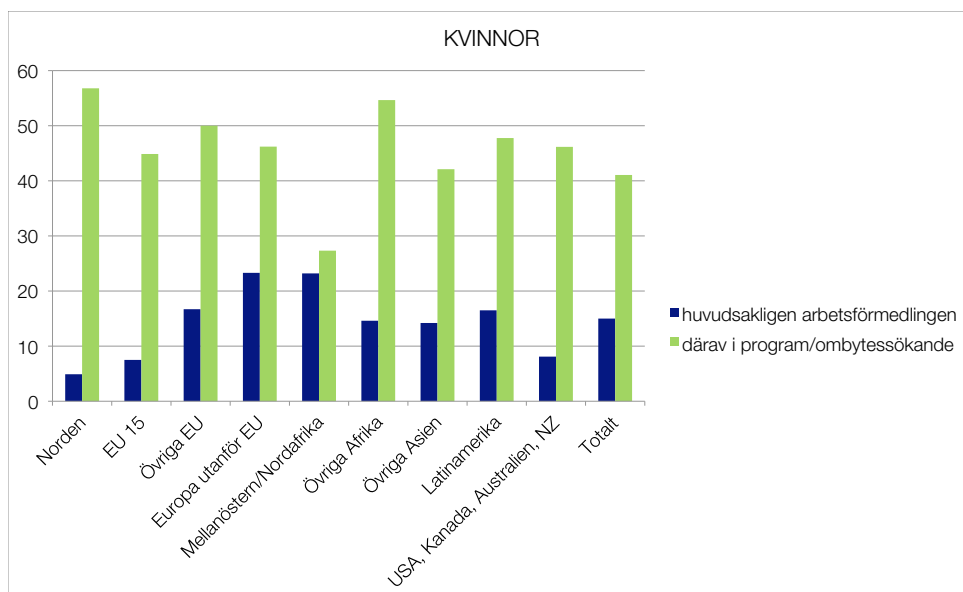
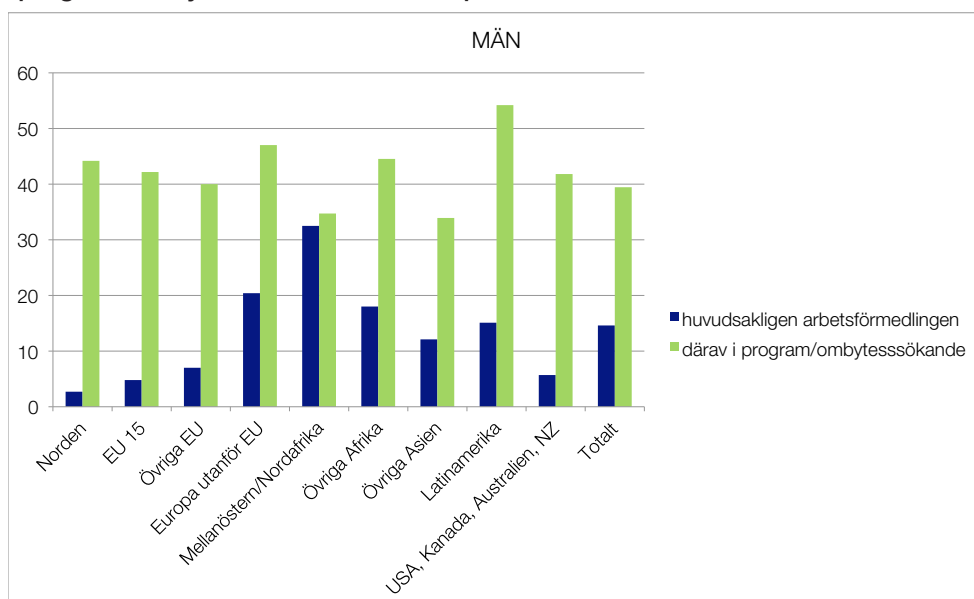

Diagram 8. Andel inskrivna män på arbetsförmedlingen och deras andel i program/ombytessökande år 2001 i procent

Akademiker från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU (MAALE)

I de data som används för analysen i denna studie finns inga uppgifter om på vilka grunder individerna fått uppehållstillstånd. Till Sverige kommer inga flyktingar från andra EU-länder, från Norden eller från USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland utan endast från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU. Dessa regioner sammanförs fortsättningsvis under förkortningen MAALE.

Som framgår av diagrammen ovan är det endast en minoritet av de sysselsatta akademikerna från MAALE som har ett kvalificerat arbete. I synnerhet bland kvinnorna är det vanligt att de studerande bedriver studier som inte är på universitetsnivå. Det kan därför vara av intresse att närmare undersöka dessa arbeten och studier. Som tidigare nämnts består studierna till 90 procent av studier på den kommunala vuxenutbildningen.

I tabell 6 redovisas de sex vanligaste yrkena bland de huvudsakligen sysselsatta som inte hade ett kvalificerat arbete år 2001. Dessa sex yrken utgör nästan tre fjärdedelar av samtliga yrken för kvinnor och nästan två tredjedelar för männen.

Tabell 6. De sex mest frekventa yrkena bland dem som var födda i MAALE och hade "annat arbete" år 2001 i procent

Kvinnor		Män	
vård och omsorg*	30	montör m.m.	19
städare	14	städare	14
kontorsarbete	13	kontorsarbete	11
montör m.m.	8	vård och omsorg	10
restaurangbiträde	6	lagerarbete	6
försäljare	3	restaurangbiträde	4
Totalt	74		64

Anm.: *ett flertal av dessa yrken är yrken som inte kräver högskoleutbildning inom vård och omsorg.

Multivariat analys

Det är möjligt att de stora skillnaderna som finns mellan akademiker från olika delar av världen kan förklaras med bakgrundsfaktorer som ålder, antal år i Sverige, typ av utbildning med mera, men att dessa bakgrundsfaktorer är mindre fördelaktiga för dem från MAALE. För att se vilken betydelse dessa övriga bakgrundsfaktorer har för akademikernas huvudsakliga aktivitet år 2001 används logistisk regression, en statistisk bearbetning.

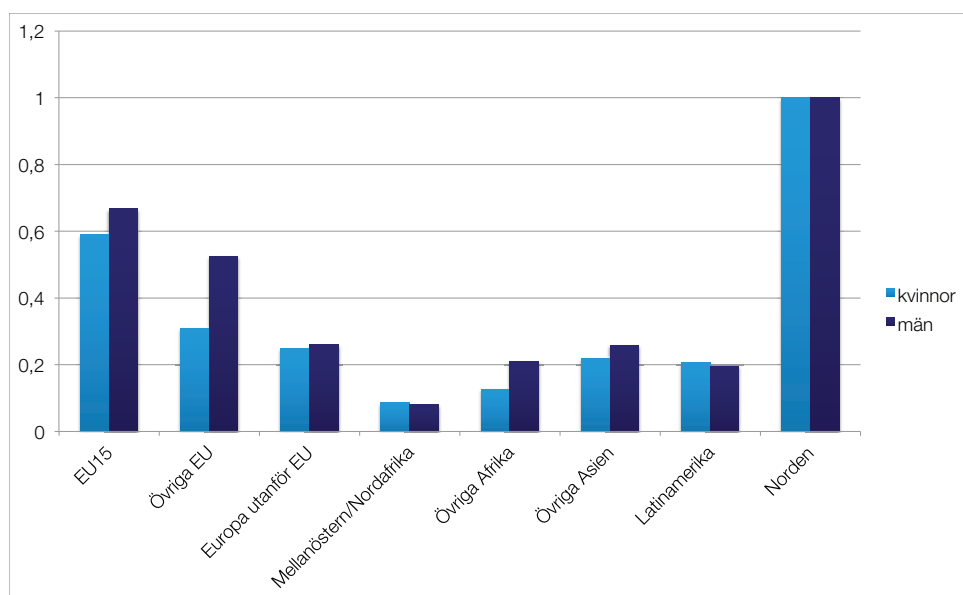
Analysen skattar chansen att ha ett sannolikt fördelaktigt utgångsläge år 2001, som definierats som att antingen ha ett kvalificerat arbete eller bedriva universitetsstudier. Resultaten redovisas i diagram 9. Jämförelsealternativet i analysen är född i Norden, där värdet är normerat till 1. För övriga födelseregioner innebär värden större än 1 att chansen att ha ett

kvalificerat arbete eller bedriva universitetsstudier är större än för dem från Norden. Värdet mindre än 1 betyder att chansen är lägre. Analysen eliminerar olikheter mellan födelseregionerna som kan bero på skillnader i ålder, antal år i Sverige, civilstånd, barn, utbildningens längd och inriktning, om utbildningen är från ett svenskt lärosäte eller från ett utländskt lärosäte, om den är bedömd av Högskoleverket (HSV) eller Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) samt bosättningsregion i Sverige.

Resultaten visar att chansen att ha ett fördelaktigt utgångsläge år 2001 är mindre för akademiker från samtliga födelseregioner jämfört med dem som kommer från Norden, det vill säga alla värden är mindre än 1. Den största skillnaden gäller kvinnor och män från Mellanöstern/Nordafrika där chansen att ha ett fördelaktigt utgångsläge minskar med drygt 90 procent jämfört med dem som är födda i Norden. För dem som kommer från andra MAALE-länder minskar chansen med omkring 80 procent.

Det är inga större skillnader mellan kvinnor och män med undantag för dem som kommer från övriga EU-länder.⁶

Diagram 9. Chansen att ha ett kvalificerat arbete eller bedriva universitetsstudier 2001 i oddskvoter

⁶ De små skillnaderna mellan kvinnor och män beror på att analysen jämför personer med samma utbildning. Om samtliga utbildningsvariabler tas bort ur modellen har kvinnor lägre chanser än män i samtliga födelseregioner. Likheten mellan kvinnor och män i Diagram 10 beror således på att männen har en mer fördelaktig utbildning.

Anm.: Alla värden är statistiskt säkerställda på en procents nivå.

Resultaten för hur bakgrundsvariablerna påverkar chansen att ha ett kvalificerat arbete eller bedriva universitetsstudier år 2001 redovisas i tabell A4 i tabellbilagan. För både män och kvinnor gäller att utbildningsvariablerna har stor betydelse. Störst inverkan har en utbildning från ett svenskt universitet (jämfört med ett utländskt) där chansen nästan sexdubblas för kvinnor och nästan fyrdubblas för män. Även en bedömd utländsk utbildning ökar chanserna i någon grad. När det gäller utbildningens inriktning så ger utbildningar inom naturvetenskap och hälsa avsevärt ökade chanser jämfört med att ha en humanistisk utbildning. Detta gäller för både män och kvinnor även om estimaten är högre för män. Överlag påverkas kvin-

nors och mäns chanser på ett likartat sätt av de olika bakgrundsvariablerna, med två undantag: att vara gift (jämfört med ogift) ökar chansen något för männen, men minskar chansen för kvinnorna. Att ha småbarn (jämfört med inga barn) minskar kvinnornas chanser, men är inte statistiskt säkraställt för männen.

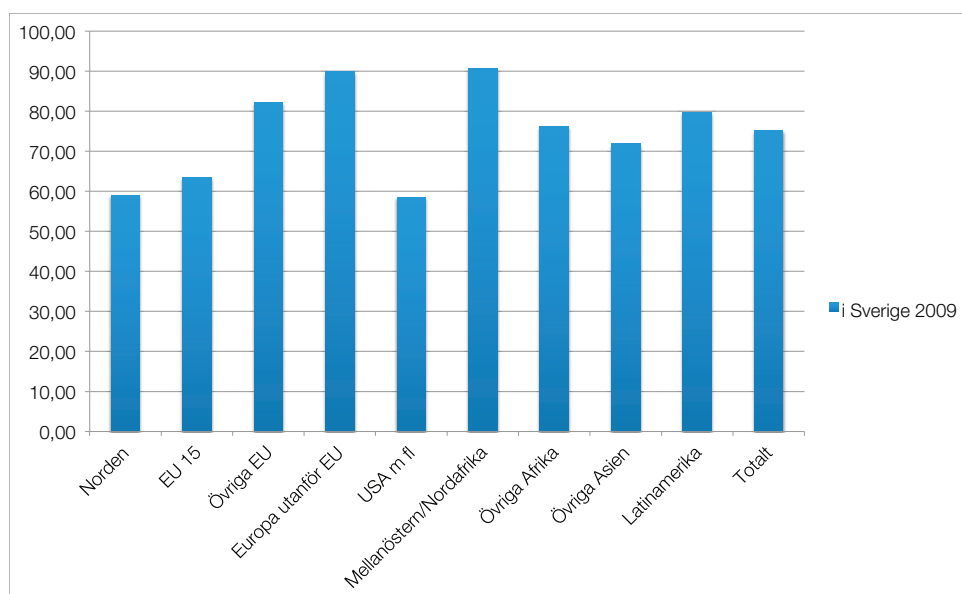
ÅTTA ÅR SENARE, ÅR 2009

Föregående avsnitt visade betydande skillnader, beroende på födelse-region, i utrikes födda akademikers möjligheter att använda sin kompetens under de första åren i Sverige. En stor del av dessa initiala skillnader hänger troligtvis samman med deras olika motiv att flytta till Sverige. Åtta år senare har dock dessa akademiker varit i Sverige i mellan åtta och tretton år. Eventuella skillnader som beror på motivet till att flytta till Sverige borde då ha utjämnats. Om den svenska arbetsmarknaden förmår att fullständigt ta till vara kompetensen hos utrikes födda akademiker, borde vi inte längre observera några skillnader på arbetsmarknaden som beror på i vilken del av världen en person är född.

Kvar i Sverige

En första iakttagelse är att en fjärdedel inte längre är folkbokförda i Sverige. Med tanke på att urvalet består av personer som var mellan 20 och 39 år är orsaken sannolikt inte att de avlidit utan att de flyttat till ett annat land. Utflyttningen skiljer sig åt mellan personer från olika delar av världen. Av dem som är födda i Norden, EU-15 eller USA med flera är endast 60 procent kvar i Sverige vilket är att jämföra med hela 90 procent av dem som är födda i Mellanöstern/Nordafrika eller Europa utanför EU.

Diagram 10. Kvar i Sverige år 2009, kvinnor och män i procent

Det är också av vikt att ta reda på vilka som flyttat och vilka som är kvar i Sverige. Finns det en så kallad negativ selektion, det vill säga att de som inte haft några större framgångar under de första åren i Sverige är de som valt att flytta tillbaka till sitt födelseland? Är det personer med vissa utbildningar som har flyttat?

Resultaten av en logistisk regression kan inte entydigt besvara den första frågan. Att huvudsakligen vara sysselsatt åtta år tidigare ökar chansen att vara kvar för alla. När populationen delas upp på dem som kommer från MAALE och från alla andra länder framkommer en väsentlig skillnad. För dem som kommer från MAALE ger aktiviteten *huvudsakligen arbetsförmedlingen* år 2001 den allra största chansen att vara kvar i Sverige, medan *huvudsakligen arbetsförmedlingen* inte har någon inverkan på akademiker från övriga länder.

För samtliga gäller också att de som har långa universitetsutbildningar är kvar i mindre utsträckning än de som har korta universitetsutbildningar och att de som har naturvetenskapliga och tekniska utbildningar är kvar i mindre utsträckning än akademiker med andra typer av utbildningar. Det senare kan vara en indikation på att dessa utbildningar är attraktiva i många länder och att andra länder erbjuder mer fördelaktiga villkor än vad som är fallet i Sverige. (Tabell i appendix)

Har arbetsmarknadssituationen förbättrats för dem som är kvar i Sverige år 2009?

Efter åtta år i Sverige är det rimligt att förvänta sig att de flesta utrikes födda akademiker som är kvar i Sverige arbetar och att de har ett kvalificerat arbete. Likaså är det rimligt att avståndet försvunnit eller minskat mellan akademiker från olika delar av världen. Uppföljningsåret 2009 var dock arbetslösheten bland akademiker starkt ökande, i synnerhet bland de utrikes födda (se diagram 1), vilket kan ha påverkat arbetsmarknadsutsikterna negativt för dem som inte tidigare varit etablerade på arbetsmarknaden.

Analysen av hur arbetsmarknadssituationen utvecklats görs inledningsvis genom en beskrivning av inkomstutvecklingen under åren 2001–2009 och därefter med en analys av den huvudsakliga aktiviteten år 2009.

Inkomstutvecklingen

Den årliga genomsnittliga inkomsten⁷ under åren 2001–2009 presenteras dels uppdelad på olika födelseregioner, dels uppdelad efter individernas huvudsakliga aktivitet år 2001. Den senare analysen görs enbart för dem som är födda i MAALE, det vill säga Europa utanför EU, Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien och Latinamerika.

⁷ Inkomsten är lika med den årliga kontanta bruttolönen plus den årliga inkomsten från aktiv näringsverksamhet, där bruttolönen står för den absolut största delen av inkomsten.

Den genomsnittliga årsinkomsten består av en individs timlön och hur många timmar han eller hon arbetat under året. En positiv inkomstutveckling kan därför bero på att individen fått en löneförhöjning eller på att han

eller hon gått från arbetslöshet till arbete eller från deltid till heltid.

Som framgår av diagram 12 och 13 är inkomstutvecklingen positiv för alla grupper och för alla år, med undantag av år 2009 för män från MAALE. Arbetslösheten ökade kraftigt för utrikes födda akademiker år 2009, vilket kan vara en förklaring till den negativa inkomstutvecklingen detta år för vissa manliga akademiker.

Skillnader efter födelseregion

En annan tydlig bild är att inkomstskillnaderna mellan akademiker från olika delar av världen inte förändras i någon större utsträckning under perioden. För både kvinnor och män gäller att de som kommer från Norden har den högsta årsinkomsten varje år och att de som är födda i Mellanöstern/Nordafrika har den lägsta årsinkomsten varje år. Skillnaden mellan manliga akademiker från Norden och från Nordafrika/Mellanöstern är omkring 200 000 kronor varje år. Motsvarande skillnader för kvinnor är omkring 130 000 kronor varje år. Den rangordning mellan akademiker från olika födelseregioner som vi kunde se när det gäller huvudsaklig aktivitet år 2001 består flera år framåt när det gäller inkomstutvecklingen.

Diagram 11. Genomsnittlig årsinkomst för kvinnor för åren 2001–2009

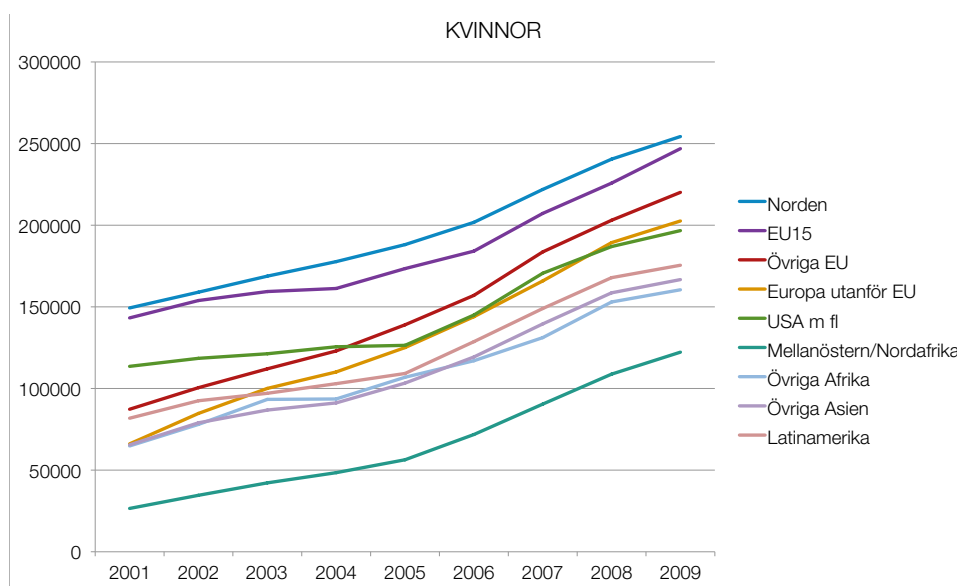
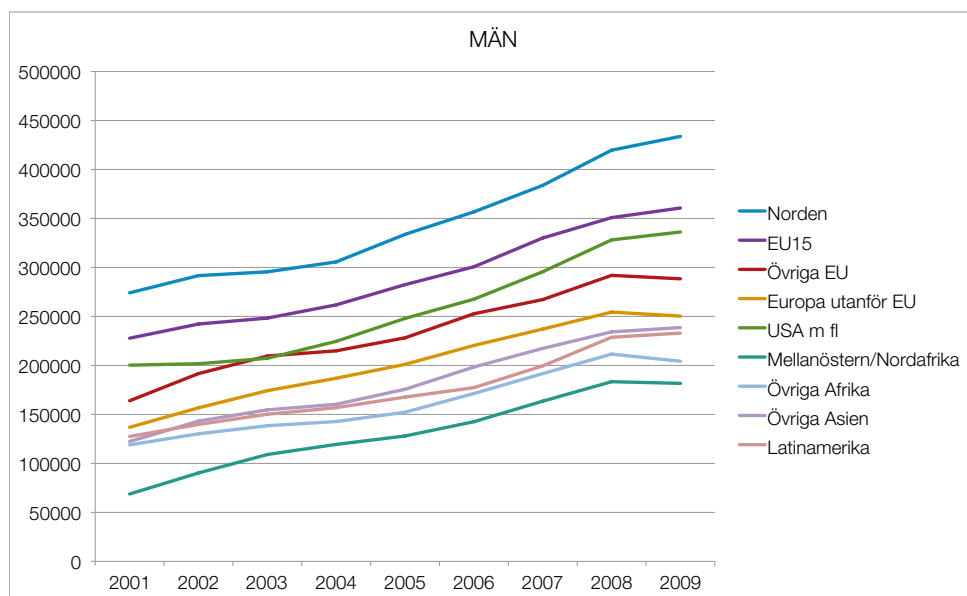

Diagram 12. Genomsnittlig årsinkomst för män under åren 2001–2009

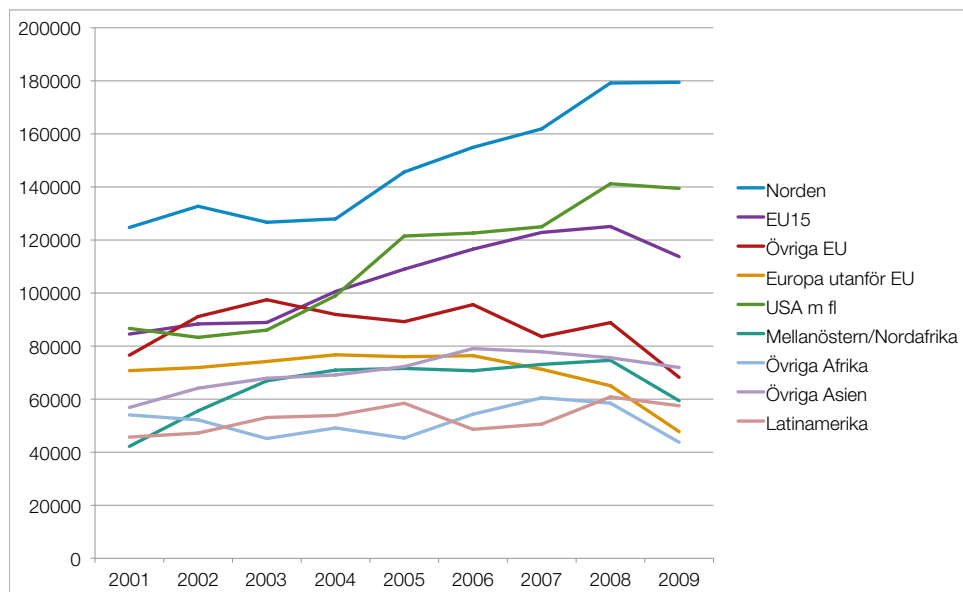
Könsskillnader

Männen har betydligt högre årsinkomster än kvinnorna och inkomstskillnaderna mellan akademiker från olika födelseregioner är avsevärt högre bland männen än bland kvinnorna. När det gäller utvecklingen över tid såg vi att inkomstskillnaderna inte förändrades i någon större utsträckning under perioden. Utvecklingen av inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor visar en helt annan bild.

Inkomstskillnaderna är högst mellan män och kvinnor från Norden, följt av USA med flera och EU-15. För dessa tre regioner ökar könsinkomstskillnaderna kraftigt över tid. Manliga akademiker från Norden tjänade år 2001 drygt 120 000 kronor mer än de kvinnliga akademikerna från Norden. Åtta år senare har denna skillnad ökat till 180 000 kronor per år.

För övriga födelseregioner är inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor lägre än för regionerna ovan. Könsinkomstskillnaderna minskar för akademiker från Europa utanför EU och är mer stabila för övriga regioner.

Diagram 13. Skillnader i årsinkomst mellan män och kvinnor för åren 2001–2009 (männens inkomst minus kvinnornas inkomst)

Inkomstutvecklingen efter huvudsaklig aktivitet år 2001 för akademiker från MAALE

Den högsta inkomsten och den mest fördelaktiga inkomstutvecklingen har de kvinnor och män som hade ett kvalificerat arbete redan år 2001. I synnerhet för männen är avståndet mycket stort till dem som hade någon annan huvudsaklig aktivitet år 2001. Den initialt näst högsta inkomsten har de som hade ett annat arbete. Universitetsstudier år 2001 leder till den brantaste inkomstutvecklingen. Inkomsterna för de kvinnor som bedrev universitetsstudier passerar dem som hade annat arbete år 2001. De män som bedrev universitetsstudier år 2001 kommer i kapp dem med annat arbete år 2008. De lägsta inkomsterna under hela perioden har kvinnor och män med de huvudsakliga aktiviteterna blandat, andra studier och arbetslöshet.

Diagram 14. Kvinnors genomsnittliga årsinkomst för åren 2001–2009

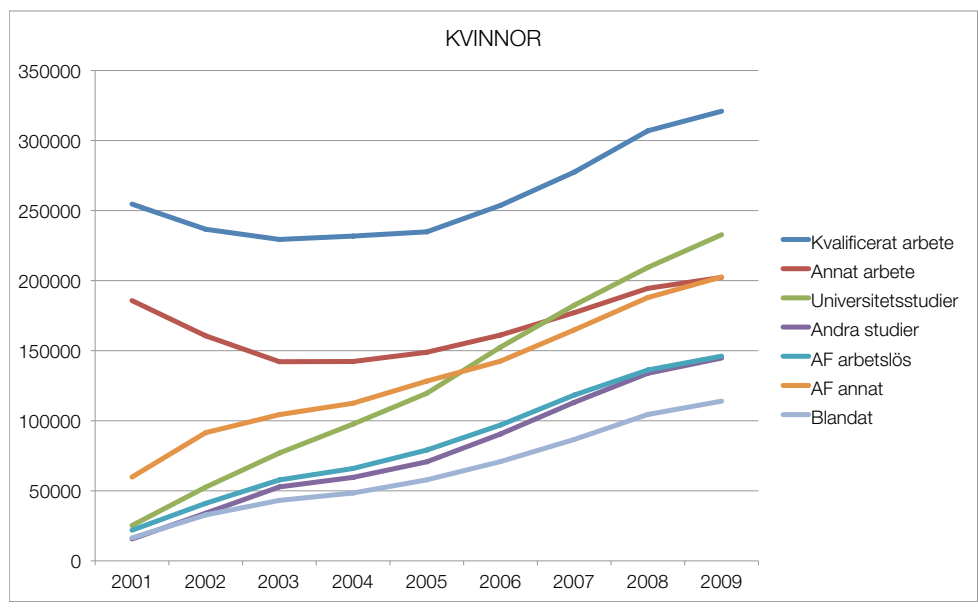
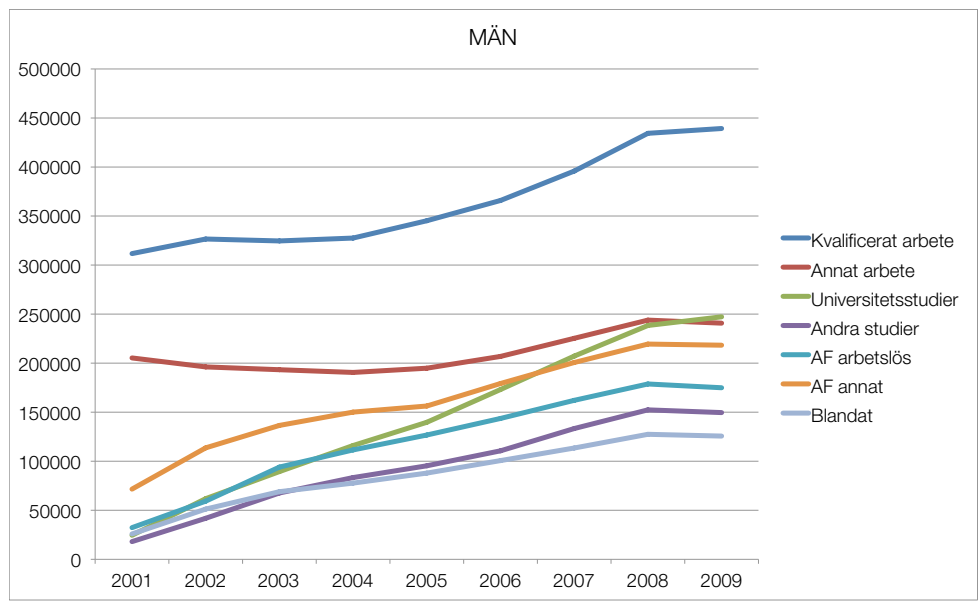

Diagram 15. Mäns genomsnittliga årsinkomst för åren 2001–2009

Huvudsaklig aktivitet år 2009

Av tabell 7 framgår att andelen som arbetar är betydligt högre år 2009 än vad som var fallet åtta år tidigare. Cirka 60 procent av kvinnorna och 70 procent av männen är huvudsakligen sysselsatta år 2009 vilket ska jämföras med 26 respektive 44 procent åtta år tidigare.

Om vi sätter gränsen för de flesta till två tredjedelar, så är förväntningen att de flesta borde vara sysselsatta inte infriad för alla. Mindre är två tredjedelar av både kvinnor och män från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika är huvudsakligen sysselsatta år 2009. Detsamma gäller kvinnliga akademiker från övriga Asien, Latinamerika och USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland.

Tabell 7. Populationen fördelad på huvudsaklig aktivitet år 2009 i procent

	Sysselsatt	Studerande	Arbetsförmedlingen	Blandat
Kvinnor				
Norden; N*=1501	80,3	5,2	5,5	9,0
EU-15; N=1340	73,7	5,7	6,6	13,9
Övriga EU; N=891	70,0	7,5	13,6	8,9
Europa utanför EU; N=2221	66,3	2,2	20,4	11,1
Mellanöstern/Nordafrika; N=2872	41,0	15,7	28,4	15,0
Övriga Afrika; N=475	51,2	11,4	22,9	14,5
Övriga Asien; N=1878	55,5	9,6	19,7	15,1
Latinamerika; N=870	58,2	10,8	18,5	12,5
USA, Kanada, Australien, NZ; N=579	63,4	9,0	9,0	18,7
Totalt; N=12627	59,9	9,6	17,6	12,9
Män				
Norden; N=857	78,3	1,2	3,6	16,9
EU-15; N=1932	79,2	2,5	5,2	13,0
Övriga EU; N=319	74,9	3,1	9,7	12,2
Europa utanför EU; N=1221	66,3	2,2	20,4	11,1
Mellanöstern/Nordafrika; N=2684	59,3	3,9	25,4	11,4
Övriga Afrika; N=515	56,9	4,5	21,4	17,3
Övriga Asien; N=863	67,3	2,2	16,5	14,0
Latinamerika; N=677	67,1	4,9	17,0	11,1
USA, Kanada, Australien, NZ; N=551	75,3	3,3	5,6	15,8
Totalt; N=9619	68,5	3,0	15,5	13,0

Anm.: * N betecknar populationsstorlek, antalet individer.

Förändring mellan 2001 och 2009

Skillnaderna mellan de två observationsåren framgår av diagram 11 och 12. Värdena i dessa diagram är den procentuella andelen i en viss aktivitet år 2009 minskat med den procentuella andelen i samma aktivitet år 2001. Exempelvis var 41 procent av de kvinnliga akademikerna från Mellanöstern/Nordafrika huvudsakligen sysselsatta år 2009 jämfört med endast

7,1 procent åtta år tidigare. Skillnaden blir då +33,9 procentenheter. Av diagrammen framgår att sysselsättningen har ökat för alla och något mer för kvinnor än för män. Bland kvinnorna har den största sysselsättningsökningen inträffat för dem från europeiska länder som inte ingår i EU-15 och bland männen är ökningen störst bland dem från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Asien, det vill säga ökningen är störst bland några – men inte alla – av de grupper som hade låg sysselsättning åtta år tidigare. De aktiviteter som i stället minskar är grupperna *huvudsakligen studerande* och *huvudsakligen blandat*. Värt att notera är att andelen som klassificerats som *huvudsakligen arbetsförmedlingen* inte har förändrats så mycket mellan de två observationstillfällena, vilket kan hänga samman med att 2009 var ett lågkonjunktår.

Diagram 16.
Skillnad i huvudsaklig aktivitet bland kvinnor 2001–2009 i procentenheter

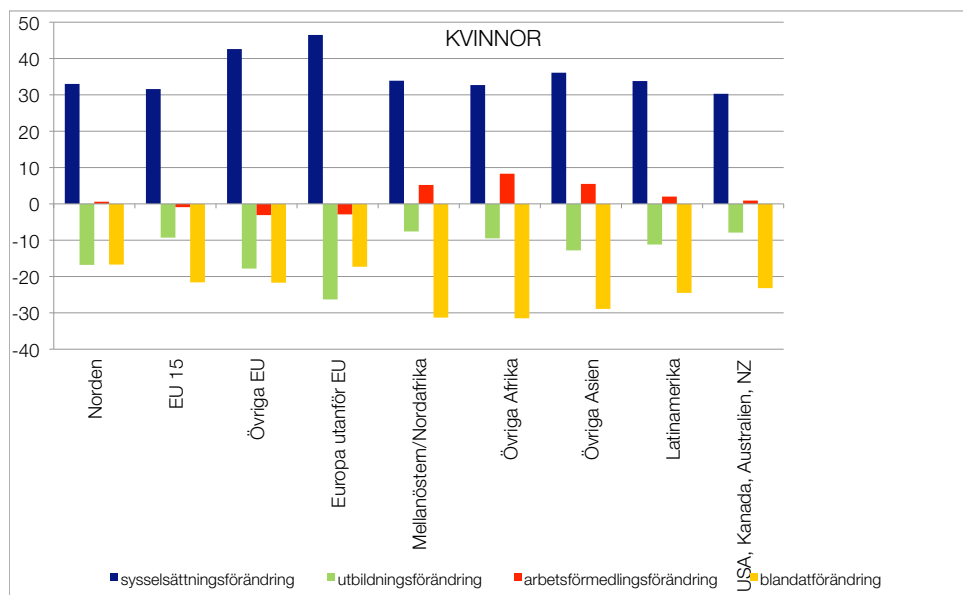
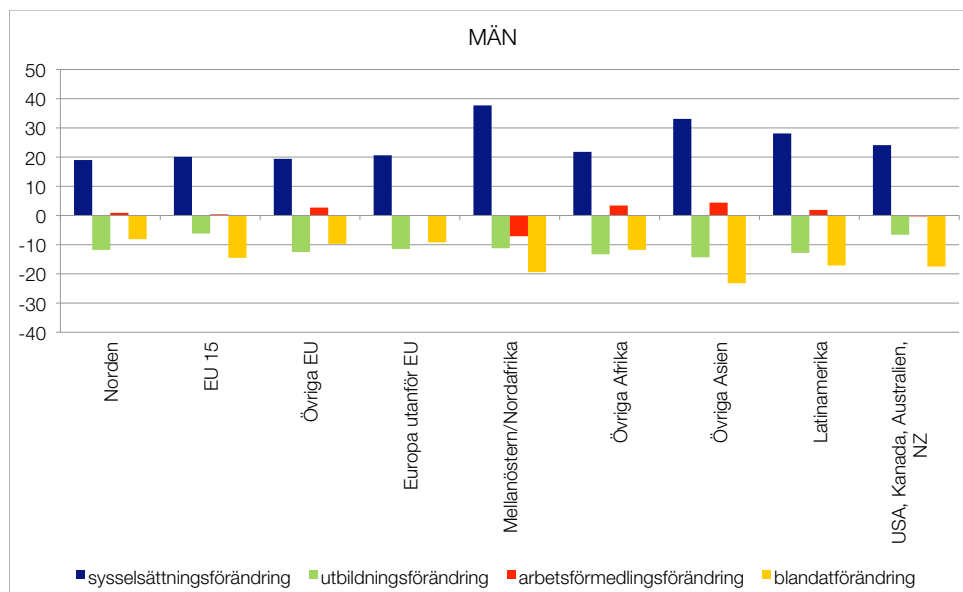

Diagram 17.
Skillnad i huvudsaklig aktivitet bland män 2001–2009 i procentenheter

Skillnad mellan födelseregioner

Inte heller förväntningen om minskat avstånd mellan akademiker från Norden och från andra delar av världen är helt infriad (se tabellerna 5 och 7). Det är inga större skillnader i andelen sysselsatta mellan akademiker från EU-15 och från Norden varken år 2001 eller år 2009. För övriga födelseregioner har avståndet till dem från Norden enbart minskat för kvinnor från europeiska länder som inte är med i EU-15. För kvinnor från övriga delar av världen är skillnaden mot Norden så gott som oförändrad. Andelen sysselsatta kvinnliga akademiker från Norden var 40 procentenheter högre än för dem från Nordafrika/Mellanöstern både år 2001 och år 2009. För kvinnliga akademiker från övriga Afrika är skillnaden 30 procentenheter båda åren.

För männens del är skillnaderna i andelen sysselsatta inte lika stora mellan födelseregionerna som de är för kvinnorna. Mellan åren 2001 och 2009 har avståndet till manliga akademiker från Norden minskat avsevärt för män från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Asien och Latinamerika.

Kvalificerat arbete år 2009

Det är betydligt fler av de utrikes födda akademikerna som har ett kvalificerat arbete år 2009 än vad som var fallet åtta år tidigare. Trots denna förbättring är det inte möjligt att säga att ”de flesta” har ett kvalificerat arbete. Det är bara kvinnor och män från Norden och män från EU-15 där omkring två tredjedelar har ett kvalificerat arbete. Mindre än en femtedel av akademikerna från Mellanöstern/Nordafrika (både kvinnor och män) har ett kvalificerat arbete. Dessa akademiker har i stället de högsta andelarna med annat arbete.

Diagram 18. Andel kvinnor med kvalificerat och annat arbete år 2009 i procent

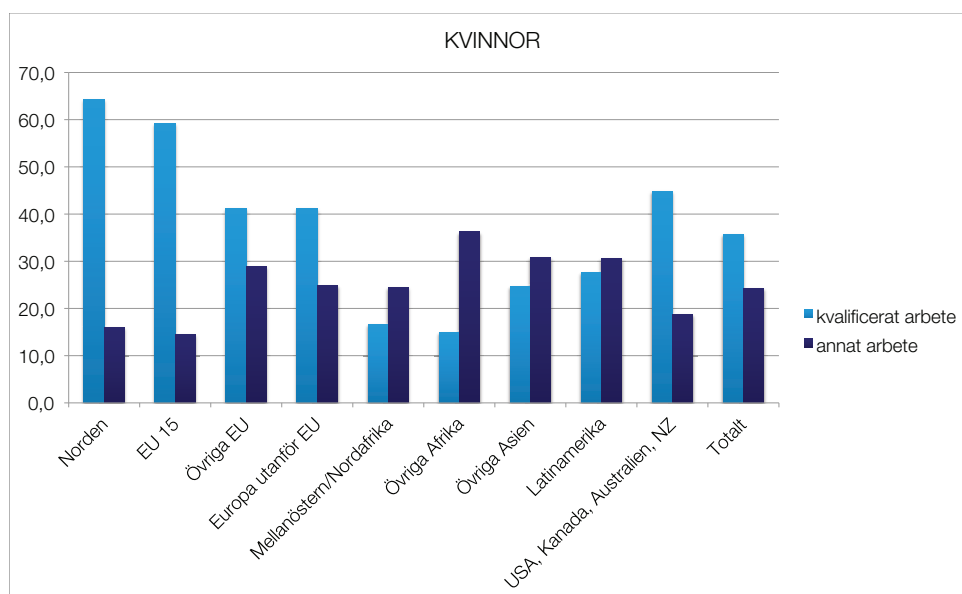
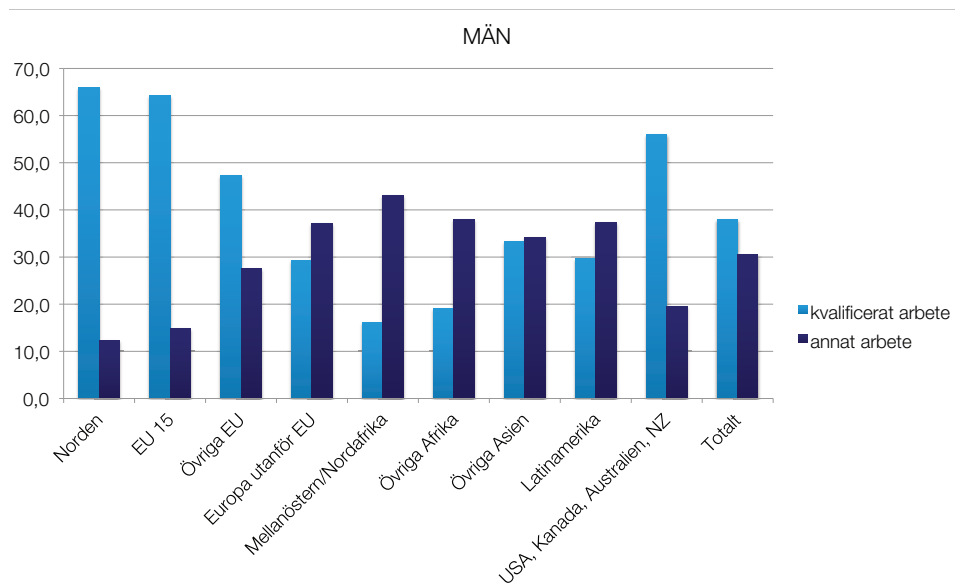

Diagram 19. Andel män med kvalificerat och annat arbete år 2009 i procent.

SAMBAND MELLAN AKTIVITETERNA ÅR 2001 OCH ÅR 2009

Det huvudsakliga syftet med denna rapport är att utröna vilka samband som kan finnas mellan de nyanlända utrikes födda akademikernas huvudsakliga aktivitet år 2001 och deras ställning på arbetsmarknaden åtta år senare. Få, om ens någon sådan, undersökningar har tidigare genomförts på svenska eller internationella kvantitativa data.⁸ Det är viktigt att betona att dessa samband inte kan tolkas som kausala, det vill säga att aktiviteten år 2001 direkt har orsakat arbetsmarknadssituationen år 2009. Det kan finnas en mängd andra omständigheter som förklarar situationen båda åren, men som forskaren inte känner till, det vill säga det finns inga uppgifter i data. Det kan exempelvis vara så att en person med många kontakter lyckas bra båda åren på grund av sina kontakter eller att en person med ofördelaktigt utseende lyckas sämre båda åren på grund av sitt utseende. Detta utesluter dock inte att eventuella samband är av intresse.

⁸ JUSEK (2011) redovisar resultaten från en enkätundersökning till 1 800 samhällsvetare med utländsk bakgrund, som kommit till Sverige efter 1980 (svarsfrekvens 52 %). Av enkätsvaren framkommer bl a en risk för att samhällsvetare med ett okvalificerat arbete riskerar att fastna i detta.

I analysen är den huvudsakliga frågan vad som påverkar chansen att ha ett kvalificerat arbete år 2009. Vissa kompletterande analyser görs även på chansen (risken) att ha ett helt okvalificerat arbete eller att vara arbetslös år 2009. I analysen ingår även alla de bakgrundsvariabler som användes i tidigare avsnitt, det vill säga individens ålder, invandringsår, civilstånd, barn, utbildningens inriktning och längd, om utbildningen är bedömd eller avlagd i Sverige och slutligen bostadsregion i Sverige. Det största intresset i redovisningen kommer dock att läggas vid sambandet mellan aktiviteterna 2001 och 2009.

Den huvudsakliga aktiviteten år 2001 är indelad i sju kategorier:

- Kvalificerat arbete.
- Annat arbete.
- Universitetsstudier.
- Andra studier.
- Arbetsförmedlingen, arbetslös.
- Arbetsförmedlingen, program och ombytessökande.
- Blandning mellan samtliga ovanstående kategorier.

Resultat

Analysen har gjorts med logistisk regression och separat för kvinnor och män (se tabell A5 i tabellbilagan).

Chansen att ha ett kvalificerat arbete år 2009

Akademiker från alla andra födelseregioner än EU-15 har fortfarande lägre chanser att ha ett kvalificerat arbete än de som kommer från Norden. För kvin-

nor och män från Mellanöstern/Nordafrika eller övriga Afrika är chansen att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare omkring 75 procent lägre än för individer födda i Norden. För dem från övriga regioner är chansen 40–60 procent lägre än för individer från Norden. I likhet med fallet åtta år tidigare har de med en utbildning inriktad mot hälsa eller naturvetenskap de högsta chanserna att ha ett kvalificerat arbete. Kvinnor och män från MAALE har lägre chans att ha ett kvalificerat arbete än de som kommer från Norden, men det är viktigt att notera att avståndet mellan dem har minskat.⁹

⁹ Grundat på jämförelse av oddskvoterna i tabellerna A3 och A4 i tabellbilagan.

Det är fortfarande främst utbildningar inom hälsosektorn som ger de bästa chanserna till ett kvalificerat arbete. Av intresse är också att en svensk utbildning eller att den utländska utbildningen är bedömd av en svensk myndighet mer än fördubblar chanserna till ett kvalificerat arbete.

När det gäller sambandet mellan den huvudsakliga aktiviteten år 2001 och chansen att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare är det rimligt att förvänta sig att *huvudsakligen arbetslös* är det sämsta alternativet. I det följande är därför *huvudsakligen arbetslös* referensalternativ, det vill säga de sex andra huvudsakliga aktiviteterna jämförs med *huvudsakligen arbetslös*.

Som väntat är det den huvudsakliga aktiviteten *kvalificerat arbete 2001* som ger de överlägset bästa chanserna för ett kvalificerat arbete åtta år senare. Att ha ett kvalificerat arbete redan år 2001 ger 14 gånger högre chans för männen och sju gånger högre chans för kvinnorna. Dessa höga värden hänger sannolikt samman med att många av dem som hade ett kvalificerat arbete år 2001 har behållit detta arbete. Även värdena för *universitetsstudier* är mycket höga. De som ägnade sig åt universitetsstudier år 2001 har tredubblade chanser att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare.

För övriga huvudsakliga aktiviteter 2001 är utfallet mera tveksamt. *Annat arbete* ökar något chansen för männen att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare. För kvinnorna skiljer sig däremot alternativet *annat arbete* inte från alternativet *arbetslöshet*. Alternativet *andra studier* skiljer sig inte från *arbetslöshet* för varken kvinnor eller män.

Alternativen *arbetsförmedlingen*, *program och ombyttessökande* och *blandat* är så heterogena att tolkningen av deras innebörd inte är meningsfull.

Risken att vara huvudsakligen arbetslös eller ha ett helt okvalificerat arbete

Analysen över chansen att ha ett kvalificerat arbete år 2009 har kompletterats med en motsvarande analys av chansen (risken) att ha en mindre fördelaktig ställning på arbetsmarknaden. De alternativ som analyseras är dels att vara huvudsakligen arbetslös, dels att ha ett helt okvalificerat arbete år 2009. Med helt okvalificerat arbete avses ett arbete som inte kräver gymnasieutbildning.

Kvalificerat arbete och universitetsstudier år 2001 minskar risken att ha ett helt okvalificerat arbete åtta år senare. Att ha ett annat arbete fördubblar

däremot risken för ett helt okvalificerat arbete för både kvinnor och män. Andra studier minskar risken något för ett okvalificerat arbete för män men är inte statistiskt säkerställt för kvinnor.

När det gäller risken att vara *huvudsakligen arbetslös* år 2009 är de flesta av aktiviteterna år 2001 bättre än att ha varit arbetslös redan då. Värdena för andra studier är dock inte statistiskt säkerställda. Annat arbete och universitetsstudier minskar risken för arbetslöshet med omkring 50 procent och kvalificerat arbete minskar risken med omkring 75 procent. (Tabeller i appendix).

Akademiker från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU (MAALE)

Sambandet mellan de huvudsakliga aktiviteterna år 2001 och arbetsmarknadssituationen åtta år senare är av särskilt intresse för de akademiker som kommit av flyktingskäl. Analysen har därför genomförts med enbart de personer som kommer från Europa utanför EU, Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien och Latinamerika.

Resultaten från en logistisk regression redovisas i tabell 8. I regressionerna ingår förutom de i tabellen redovisade variablerna även ålder, antal år i Sverige, antal barn, civilstånd, utbildningens längd och inriktning, om utbildningen är bedömd eller avlagd i Sverige samt bostadsort i Sverige. De statistiskt skattade resultaten redovisas för tre utfall år 2009: kvalificerat arbete, helt okvalificerat arbete och arbetslös.

Akademiker från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien och Latinamerika har alla lägre chans att ha ett kvalificerat arbete år 2009 än dem från Europa utanför EU. Detta gäller i synnerhet dem som kommer från övriga Afrika och Mellanöstern/Nordafrika. Jämfört med akademiker från Europa utanför EU har de från övriga Asien en högre risk att ha ett okvalificerat arbete och de från Mellanöstern/Nordafrika en högre risk att vara arbetslösa.

Sambanden mellan huvudsaklig aktivitet år 2001 och arbetsmarknadssituationen åtta år senare är ännu tydligare för dem från MAALE än för hela gruppen akademiker när det gäller sambandet mellan andra studier 2001 och situationen på arbetsmarknaden åtta år senare.

Kvalificerat arbete år 2001 är helt klart det mest fördelaktiga alternativet, men även universitetsstudier år 2001 är mycket fördelaktigt. Chansen att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare är nästan fyrdubblad samtidigt som risken att ha ett helt okvalificerat arbete eller vara arbetslös är avsevärt minskad.

Med tanke på att många akademiker från MAALE varken hade ett kvalificerat arbete eller ägnade sig åt universitetsstudier år 2001 är kategorierna *annat arbete* och *andra studier* av stort intresse.

Annat arbete 2001 skiljer sig inte från *arbetslöshet* 2001 när det gäller

chansen att ha ett kvalificerat arbete åtta år senare eller för risken att fortsatt ha ett okvalificerat arbete år 2009 som är fördubblad. Den enda fördelen med ett okvalificerat arbete år 2001 är att det avsevärt minskar risken för arbetslöshet åtta år senare.

Andra studier 2001 visar inga statistiskt säkerställda värden för något av utfallen kvalificerat arbete, helt okvalificerat arbete eller arbetslöshet. *Andra studier* och *arbetslöshet* år 2001 är således två helt likvärdigt ofördelaktiga alternativ.

Eftersom kategorierna *arbetsförmedlingen*, *program och ombytessökande* och *blandat* är så heterogena är det svårt att ge en meningsfull tolkning av resultaten.

Tabell 8. Chansen att ha ett kvalificerat arbete, ett helt okvalificerat arbete respektive att vara arbetslös år 2009. Akademiker från MAALE, oddskvoter.

	Kvalificerat arbete 2009	Okvalificerat arbete 2009	Arbetslös 2009
Kvalificerat arbete 2001	11,35	0,10	0,31
Annat arbete 2001	(1,07)	2,08	0,47
Universitetsstudier 2001	3,93	0,33	0,54
Andra studier 2001	(1,13)	(0,90)	(0,89)
Arbetsförm. övrigt 2001	1,6	1,12	0,62
Blandat 2001	0,63	(0,93)	(0,94)
Arbetslös 2001	ref. = 1	ref. = 1	ref. = 1
Kvinna	1,2	0,61	(0,91)
Man	ref. = 1	ref. = 1	ref. = 1
Född övriga Afrika	0,44	(1,15)	(1,08)
Född övriga Asien	0,64	1,29	(0,90)
Född Latinamerika	0,75	(1,14)	(1,10)
Född Mellanöstern/Nordafrika	0,46	(1,04)	1,36
Född Europa utanför EU	ref. = 1	ref. = 1	ref. = 1
Utbildningen svensk	3,56	0,46	0,57
Utbildningen utl. och bedömd	2,44	0,65	0,72
Utbildningen utländsk	ref. = 1	ref. = 1	ref. = 1

Anm.: Övriga variabler som ingår i analysen är ålder, invandringsår, civilstånd, barn, utbildningens längd och inriktning, om utbildningen är bedömd eller avlagd i Sverige och bostadsregion i Sverige.

Sammanfattning arbetsmarknadssituationen 2009

När de utrikes födda akademikerna följs upp år 2009 har de varit i Sverige mellan åtta och tretton år. Deras situation på arbetsmarknaden är betydligt mer fördelaktig än vad som var fallet åtta år tidigare. Inkomster, sysselsättningsgrad och andelen i kvalificerat arbete har ökat. Trots detta går det inte att säga att den svenska arbetsmarknaden har förmått att ta till

vara den kompetens dessa personer besatt när de kom till Sverige. Inte ens hälften av dem som kommer från Mellanöstern/Nordafrika, övriga Afrika, övriga Asien, Latinamerika och Europa utanför EU (MAALE) har ett kvalificerat arbete år 2009. När det gäller akademiker från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika har inte ens en femtedel ett kvalificerat arbete år 2009. Inte heller har det skett några större förändringar i avståndet mellan akademiker från Norden och EU-15 och akademiker från andra delar av världen.

De invandrade akademikernas aktiviteter under de första åren i Sverige har påverkat vilket arbete de har åtta år senare. Det bästa alternativet är, inte förvånande, att få ett *kvalificerat arbete* redan år 2001. Att få ett kvalificerat arbete redan under de första åren i Sverige är kanske inte ett realistiskt alternativ för många akademiker, som flyttat till Sverige av andra skäl än att de fått ett arbetserbjudande. När det gäller de återstående alternativen så ökar *studier på universitetsnivå* betydligt chansen till ett kvalificerat arbete åtta år senare. Samma sak gäller om utbildningen är bedömd av svensk myndighet eller om examen är tagen i Sverige.

Däremot ger aktiviteten *annat arbete*¹⁰ knappast några bättre chanser till ett kvalificerat arbete i framtiden. Annat arbete ökar något chansen för ett kvalificerat arbete för män när hela grupper analyseras. För kvinnor i hela gruppen och för samtliga akademiker från MAALE skiljer sig inte aktiviteten annat arbete från arbetslöshet när det gäller chansen till ett kvalificerat arbete åtta år senare. Däremot fördubblas risken för arbetslöshet för dem som åtta år tidigare hade ett helt okvalificerat arbete.¹¹ Det finns dock två positiva utfall av annat arbete för akademiker från MAALE. Det ena är att risken för arbetslöshet minskar och det andra är den positiva inkomstutvecklingen. Efter sex till sju år har dock de som studerade på universitet högre inkomster än de som hade annat arbete. Den mest rimliga tolkningen av dessa resultat är att de som började sitt arbetsliv i Sverige i ett annat arbete till stor del blir kvar i i denna typ av arbeten. De får visserligen hyggliga inkomster, men de som initialt bedrev universitetsstudier har större chanser till ett kvalificerat arbete och därmed en brantare inkomstökningstakt.

¹⁰ = ett arbete som inte kräver högskoleutbildning.

¹¹ = ett arbete som inte ens kräver gymnasieutbildning.

Aktiviteten *andra studier* bestod huvudsakligen av studier på komvux år 2001. Inte heller detta alternativ skiljer sig från arbetslöshet när det gäller den framtida chansen till ett kvalificerat arbete. Inte heller minskar risken för arbetslöshet eller ett helt okvalificerat arbete åtta år senare. Det enda undantaget är män i hela gruppen akademiker där chansen (risken) för ett helt okvalificerat arbete åtta år senare minskar något.

Ett annat intressant resultat är att en utbildning som är från Sverige eller bedömd av en svensk myndighet betydligt ökar chanserna för ett kvalificerat arbete och reducerar riskerna för arbetslöshet eller att ha ett helt okvalificerat arbete.

Huruvida dessa samband är kausala går inte att utröna med hjälp av de data som använts. Det kan finnas icke observerade egenskaper hos indi-

viderna som påverkar situationen både år 2001 och år 2009. Den akademiker som bedrev komvuxstudier år 2001 kan till exempel ha egenskaper som innebär att han eller hon inte skulle klarat akademiska studier år 2001 och inte heller ett kvalificerat arbete år 2009. Det går naturligtvis inte heller att säga att de starka samband som analysen visar helt och håller beror på icke observerade egenskaper.

Tendensen i sambanden tyder dock på att högskolestudier är det mest framgångsrika alternativet för en akademiker som nyligen anlant till Sverige och studier på lägre nivå – huvudsakligen komvux – det minst fördelaktiga alternativet. Detta gäller i synnerhet för akademiker från MAALE. För denna grupp förefaller det inte heller finnas några skillnader i den framtida karriären mellan dem som inleder sitt arbetsliv i Sverige med ett okvalificerat arbete och de som är arbetslösa under den första tiden.

REFERENSER

Eriksson, Stefan (2011), *Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden*, Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2011.

Integrationsverket (2006), *Rapport Integration 2005*.

JUSEK (2011), *Svårt för invandrarakademiker att få kvalificerat jobb*.

Olli Segendorf, Åsa & Tommi Teljosuo, (2011), *Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration*, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) 2011:5.

Riksrevisionen (2011), *Statliga insatser för akademiker med utländsk utbildning – förutsägbara, ändamålsenliga och effektiva?* Granskningsrapport 2011:16.

SCB (2004), *Högutbildade utrikes födda. Enkätundersökning bland högutbildade utrikes födda personer*, UF 56 SM 0401.

Schröder, Lena (2008), *Akademiker med utländsk bakgrund – en kunskapsöversikt*, TCO granskar nr 8/08.

BILAGA 1 TABELLER

Tabell A1. Utbildningens inriktning för kvinnor i procent*

	peda- gogik	huma- niora	samhällsveten- skap/juridik	natur- vetenskap	teknik	hälso-, sjuk- vård, omsorg	jordbruk, och tjänster
Norden	9.4	15.5	29.9	8.8	3.9	28.0	4,5
EU-15	10.3	20.1	26.2	19.0	8.1	13.1	3,2
Övriga EU	13.5	13.9	28.5	11.5	10.9	17.9	3,9
Europa utanför EU	20.9	12.3	22.5	12.9	15.6	12.6	3,3
Mellanöstern/Nordafrika	18.1	17.1	23.7	16.6	9.7	12.5	2,3
Övriga Afrika	8.1	9.6	38.6	15.7	6.1	15.4	6,6
Övriga Asien	13.9	14.3	28.5	14.9	9.4	14.3	4,6
Latinamerika	13.7	14.9	29.2	11.7	13.4	13.3	3,7
USA, Kanada, Australien, NZ	13.0	21.0	30.5	13.8	6.5	11.8	3,4
Totalt	14.2	15.8	27.1	13.9	9.4	16.0	3,7

Anm.:* Fördelat på dem med känd utbildningsinriktning

Tabell A2. Utbildningens inriktning för män i procent*

	peda- gogik	huma- niora	samhällsveten- skap/juridik	natur- vetenskap	teknik	hälso-, sjuk- vård, omsorg	jordbruk, och tjänster
Norden	3.9	7.6	32.4	19.7	21.2	10,1	5,1
EU-15	4.2	10.3	20.2	28.6	27.6	5.5	3.6
Övriga EU	5.1	7.4	14.2	27.9	32.8	7.7	4,9
Europa utanför EU	6.3	6.2	16.9	23.9	33.5	5.8	7,4
Mellanöstern/Nordafrika	7.3	10.8	18.2	14.0	33.0	11.1	5,6
Övriga Afrika	5.3	8.9	28.7	18.1	24.5	8.2	6,3
Övriga Asien	2.3	7.1	20.0	22.8	30.8	12.4	4,7
Latinamerika	4.4	14.2	22.1	16.9	29.7	6.0	6,7
USA, Kanada, Austral., NZ	5.0	14.9	30.3	23.4	19.0	3.5	3,9
Totalt	5.0	9.7	22.1	21.6	28.3	8.1	5,1

Anm.:* Fördelat på dem med känd utbildningsinriktning

Tabell A3. Utbildningens inriktning, jämförelse mellan män och kvinnor i kvoter*

	pedagogik	humaniora	samh./jur	nat.vet.	teknik	hälsa/omsorg
Norden	0,42	0,49	1,08	2,23	5,39	0,36
EU-15	0,41	0,51	0,77	1,51	3,41	0,42
Övriga EU	0,38	0,53	0,50	2,44	3,02	0,43
Europa utanför EU	0,30	0,51	0,75	1,86	2,14	0,46
Mellanöstern/Nordafrika	0,40	0,63	0,77	0,85	3,41	0,89
Övriga Afrika	0,66	0,93	0,74	1,15	4,05	0,53
Övriga Asien	0,16	0,49	0,70	1,53	3,27	0,87
Latinamerika	0,32	0,95	0,75	1,44	2,21	0,45
USA m fl	0,39	0,71	0,99	1,70	2,93	0,30

Anm.: * Kvoterna är beräknade som andel män med en viss utbildningsinriktning dividerat med andelen kvinnor med samma inriktning. Till exempel har 3,9 procent av männen från Norden en pedagogisk utbildning och 9,4 procent av kvinnorna. Kvoten blir då 0,42. Värdet 1 betyder att fördelningen är exakt likadan bland kvinnor som bland män. Värdet lägre än 1 betyder att denna utbildningsinriktning är underrepresenterad bland män och värdet högre än 1 att den är underrepresenterad bland kvinnor.

Tabell A4. Chansen att ha ett kvalificerat arbete eller bedriva universitetsstudier år 2001, oddskvoter

	Kvinnor	Män
Födelseregion:		
Norden	ref = 1	ref = 1
EU-15	0,59	0,67
Övriga EU	0,31	0,52
Europa utanför EU	0,25	0,26
Mellanöstern/Nordafrika	0,09	0,08
Övriga Afrika	0,13	0,21
Övriga Asien	0,22	0,26
Latinamerika	0,21	0,20
Ålder:		
20-24	1,40	1,43
25-29	1,25	1,21
30-34	(1,11)	(1,07)
35-40	ref= 1	ref = 1
Antal år i Sverige:		
5 år	2,31	1,91
4 år	2,17	1,96
3 år	1,79	1,79
2 år	1,37	1,48
1 år	ref = 1	ref = 1
Civilstånd		
Ogift	ref = 1	ref = 1
Gift	0,74	1,12
Barn		
Inga barn under 18 år	ref = 1	ref = 1
Barn 0-6 år	0,47	(0,99)
Barn 7-18 år	(0,89)	(0,91)
Utbildning		
Kort universitetsutbildning	ref= 1	ref = 1
Lång universitetsutbildning	2,02	2,94
Utbildningens inriktning:		
Humanistisk	ref= 1	
Hälsa och omsorg	2,31	3,65
Jordbruk	(1,21)	(0,97)
Naturvetenskaplig	2,91	4,14
Pedagogisk	(1,15)	1,63
Samhällsvet/juridisk	(1,14)	1,50
Teknisk	1,95	2,14
Tjänster	0,34	0,57
Okänd	0,70	0,82
Bedömd utländsk utbildning	1,75	1,32
Svensk utbildning	5,79	3,93
Utländsk utbildning	ref = 1	ref = 1

Värden inom parentes är inte statistiskt säkerställda.

Tabell A5. Chansen att ha ett kvalificerat arbete år 2009, oddskvoter.

	Kvinnor	Kvinnor	Män	Män
Norden	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
EU-15	0,68	(0,89)	(0,86)	(1,07)
Övriga EU	0,39	0,62	0,46	0,63
Europa utanför EU	0,35	0,63	0,21	0,40
Mellanöstern/Nordafrika	0,11	0,26	0,09	0,24
Övriga Afrika	0,09	0,23	0,12	0,25
Övriga Asien	0,18	0,34	0,26	0,40
Latinamerika	,212	,380	,217	,465
Ej gift	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Gift		1,13		(1,11)
Inga barn	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Barn 0-6 år		(1,07)		1,20
Barn 7-18 år		(0,98)		(0,91)
Ålder:				
20-24 år		(1,14)		1,51
25-29 år		1,34		1,44
30-35 år		1,21		1,25
36-39	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Invandringsår:				
1996		(1,00)		(1,15)
1997		0,84		0,82
1998		(0,90)		(0,86)
1999		(0,91)		(1,06)
2001	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Huvudsaklig aktivitet år 2001:				
Kvalificerat arbete		6,92		14,87
Annat arbete		(1,11)		1,30
Universitetsstudier		2,84		3,47
Andra studier		(1,05)		(1,12)
Arbetsförmedl., annat.		1,39		1,48
Arbetslös	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Blandat		0,69		0,76
Utbildningens inriktning 2001:				
Humanistisk	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Hälsa		3,14		4,82
Jordbruk		(0,84)		(0,93)
Naturvetenskap		1,54		1,96
Okänt		(0,91)		(0,87)
Pedagogik		1,41		(1,21)
Samhällsvetenskap		(1,02)		1,30
Teknik		1,32		1,36
Tjänster		0,43		(0,70)

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Kort universitetsutb	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Lång universitetsutb		2,46		2,35
Utb utländsk	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1
Utb utl och bedömd		2,248		2,19
Utb svensk		2,24		2,35
Boenderegion 2001:				
Glesbygd		(1,03)		1,35
Storstad		(1,11)		(1,05)
Övrig	ref = 1	ref = 1	ref = 1	ref = 1

Värden inom parentes är inte statistiskt säkerställda

TCO

TCO är en facklig centralorganisation som har 15 medlemsförbund med tillsammans 1,2 miljoner medlemmar. Därav är 60 000 studerandemedlemmar i något av fackförbunden inom TCO.

Bland TCO-förbundens medlemmar finns många olika yrkesgrupper, allt från civilekonomer, jurister, civilingenjörer och statsvetare till socionomer, lärare, sjuksköterskor, poliser och skådespelare. TCO är den fackliga centralorganisation vars förbund organiserar flest akademiker.

TCO-förbunden finns inom alla områden på arbetsmarknaden, inom såväl privat och offentlig sektor som inom tjänste- och tillverkningsindustrin. Fackförbunden har stora kunskaper och lång erfarenhet av de spelregler som gäller mellan anställda och arbetsgivare.

Vill du veta mer? Gå in på www.tco.se

